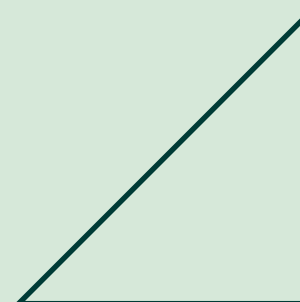

**Ester Bøckmann, Siri Handloegten, Johanne Stenseth Huseby og
Anne Mette Ødegård**

Arbeidsmigrasjon i usikre tider

Oppdaterte tall og analyser

Arbeidsmigrasjon i usikre tider

I år er det 20 år siden EU-utvidelsen mot øst. EU-utvidelsene førte til den største folkeforflytningen i Europa siden andre verdenskrig og den største innvandringen til Norge noensinne. I dette notatet har vi samlet oppdatert kunnskap om arbeidsmigrasjon til Norge og i EU/EØS siden EU-utvidelsene i 2004 og 2007. Utgangspunktet er hvordan en aldrende befolkning i Europa, pandemi, krig, utviklingen i viktige avsenderland for arbeidskraft og Brexit har påvirket inn- og utvandring av arbeidskraft.

Innhold

Forord	2
Innledning og hovedfunn	3
1 Tall og fakta: arbeids- og tjenesteinnvandring til Norge	5
Ikke-bosatte	9
Arbeidsinnvandrere fra Europa: Kjønn- og bransjefordeling	11
2 Utvandring fra Norge	13
3 Demografisk utvikling i Europa	15
4 Utvikling i viktige avsenderland	16
Polen	20
Litauen.....	21
Latvia.....	21
5 Arbeidsmigrasjon i noen utvalgte europeiske land	23
Polen som innvandringsland.....	23
Tyskland avhengig av tredjeland.....	24
Danmark trenger kompetent arbeidskraft	25
Sverige – et innvandringsland	26
6 Konsekvenser av Brexit	28
7 Mottak og sysselsetting av ukrainske flyktninger	30
Norge	31
Sverige	32
Danmark.....	33
Tyskland.....	33
Referanser	35

Forord

I dette notatet har vi samlet oppdatert kunnskap om arbeidsmigrasjon til Norge og i EU/EØS siden EU-utvidelsene i 2004 og 2007. Utgangspunktet var hvordan en aldrende befolkning i Europa, pandemi, flyktningsstrøm fra krigen i Ukraina, utviklingen i viktige avsenderland for arbeidskraft og Brexit har påvirket inn- og utvandring av arbeidskraft. Det har ikke vært mulig å gi klare svar på alle spørsmålene, men vi håper å ha reist de viktigste problemstillingene.

Fafo har bidratt med midler til å gjøre arbeidet i forbindelse med at Fafo Østforum markerer at det er 20 år siden den første, store EU-utvidelsen. I tillegg har vi fått en bevilgning fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet. Vi, forfatterne, takker for muligheten til å oppsummere statistikk og forskning på dette området.

Oslo, mai 2024

Anne Mette Ødegård

prosjektleder

Innledning og hovedfunn

I år er det 20 år siden EU-utvidelsen mot øst. 1. mai 2004 ble Polen, Litauen, Latvia, Estland, Tsjekkia, Slovakia, Slovenia og Ungarn medlem i EU. I 2007 fulgte Romania og Bulgaria etter, og Kroatia ble medlem i 2013. EU-utvidelsene førte til den største folkeflytningen i Europa siden andre verdenskrig og den største innvandringen til Norge noensinne. Arbeidsinnvandringen nådde en topp i 2011 med om lag 25 000 mennesker, og i løpet av disse 20 årene har mer enn 200 000 personer kommet til Norge for å arbeide. Innvandringen har gitt norske virksomheter tilgang til etterspurt arbeidskraft, men har også ført med seg utfordringer for det norske arbeidsmarkedet.

Utgangspunktet for dette notatet er behovet for å samle og oppdatere tall om arbeidsmigrasjonsstrømmene til Norge fra EU- og EØS-land i lys av de siste års store endringer i Europa.

Den første utmeldelsen fra EU kom i 2020, da Storbritannia forlot EU-fellesskapet, etter å ha vært medlem siden 1973. En av årsakene til at britene stemte for utmeldelse i folkeavstemningen i 2016, var den høye arbeidsinnvandringen til landet etter EU-utvidelsene. Brexit skapte store forstyrrelser i arbeidsmigrasjonsstrømmene, ikke minst mellom Storbritannia og Polen. I 2020 brøt koronapandemien ut. Stengte grenser skapte problemer for flyt av arbeidskraften i EU/EØS, og mange arbeidsinnvandrere reiste tilbake til sine hjemland. Pandemien synliggjorde avhengigheten av utenlandsk arbeidskraft i flere bransjer i Norge. I februar 2022 invaderte Russland Ukraina. Denne krigen har preget Europa på mange måter de siste to årene, ikke minst som følge av den store flyktningstrømmen. Foreløpige analyser viser at det er store forskjeller i graden av sysselsetting av ukrainske flyktninger i europeiske land (se avsnitt nedenfor). Krigen bidro også til energikrise og inflasjon.

De siste fire årene har vært preget av bekymring og usisshet, når det gjelder hva som skjer med tilgangen på arbeidskraft fra utlandet i årene framover. Arbeidsinnvandrere er svært viktige for det norske arbeidsmarkedet. De bidrar til å dekke arbeidskraftbehovet i en rekke sektorer, og tilfører arbeidsmarkedet viktig kompetanse (Arbeids- og inkluderingsdepartementet, 2023 a). Dette omfatter både de som bosetter seg i Norge og de som kommer på korttidsopphold. Urolige økonomiske tider gir utslag på arbeidsinnvandringen. Vi ser et dropp i antall arbeidsinnvandring under finanskrisen i 2008. Sammenfallende med oljeprisfallet i 2014 sank innvandringen de neste tre årene og stabiliserte seg på et langt lavere nivå på rundt 12 000 -13 000 årlige innvandring. Under pandemien så vi igjen et fall i antallet som kom, og en nokså ustabil utvikling i årene 2020 - 2022. Antall europeiske arbeidsinnvandring i 2022 er på nivå med antallet i 2005.

Hovedbildet er at arbeidsvandring fra øst til vest stadig blir mindre. En årsak er at inntektsforskjellene mellom «gamle» og «nye» medlemsland er redusert. De nyeste EU-landene er dessuten også påvirket av lave fødselstall og økende levealder. I tillegg har økonomisk vekst, økt lønnsnivå og lavere arbeidsledighet i flere av avsenderlandene i Sentral- og Øst-Europa gjort det mindre attraktivt å reise ut, for eksempel til Norge.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har definert begrepet «arbeidsinnvandrere» så enkelt som en person som har arbeid som grunnlag for oppholdet (Østby, 2017). Mellom 1990 og 2022 innvandret 347 039 personer til Norge for å arbeide, noe som utgjorde 33,1 prosent av alle innvandringene (SSB, 2023). I tiårsperioden 2006 til 2015 var arbeid den vanligste innvandringsgrunnen (Dzamarija & Bjørnskau, 2023).

I dette notatet vil vi i korte trekk sammenfatte kunnskap om arbeidsmigrasjonsstrømmene innenfor EU og EØS, med hovedvekt på Norge, de siste 20 årene. Et viktig forhold som påvirker etterspørselen etter arbeidskraft, er den demografiske utviklingen. Motivasjonen for å dra til et annet land for å jobbe er dessuten avhengig av situasjonen på arbeidsmarkedet i hjemlandet, lønnsnivå og velferdsgoder.

Mange norske virksomheter opplever knapphet på kompetanse og arbeidskraft. NAVs bedriftsundersøkelse for 2024 estimerer underskuddet på 43 600 personer. Mangelen på arbeidskraft er størst innenfor helse- og sosialtjenester. Enkeltyrker som det er størst mangel på er sykepleiere, helsefagarbeidere, andre helseyrker, kokker, elektrikere og anleggsmaskin- og industrimekanikere (Myklathun & Skjøstad, 2024). Behovet er mindre enn i 2022, da NAV rapporterte at norske virksomheter manglet mer enn 70 000 arbeidstakere (Myklathun, 2022), og er på nivå med gjennomsnittet de siste ti årene. De fleste europeiske land er i samme situasjon. Én av årsakene er en aldrende befolkning.

Notatet er organisert som følger:

I det første kapitlet oppsummeres tall og fakta om arbeids- og tjenesteinnvandring til Norge de siste 20 årene. Dette omfatter også de som ikke har bosatt seg i landet, som pendlere og utstasjonerte (utsendte) arbeidstakere som er på tjenesteoppdrag. Vi har lite kunnskap om de som forlater landet og hvor de drar. I kapittel 2 gjengir vi noen foreløpige hovedfunn fra «Exit-Norway»-prosjektet, som utføres i regi av OsloMet. I kapittel 3 refereres hovedtall om den sterke aldringen i den europeiske befolkningen, som vi har betydning for arbeidsmigrasjonsstrømmene innenfor EØS-området. Det vil også utviklingen i de landene hvor svært mange har reist fra. I kapittel 4 ser vi nærmere på utviklingen i avsenderlandene med stor betydning for Norge. I kapittel 5 vendes blikket mot noen mottakerland, inkludert Polen som nå har gått fra å være et utvandrings- til et innvandringsland. Det vi har klart å samle av kunnskap om konsekvensene av Brexit er samlet i kapittel 6. Til sist er sysselsetting av ukrainske flyktninger i noen utvalgte land tema for kapittel 7.

1 Tall og fakta: arbeids- og tjenesteinnvandring til Norge

Gjennom EØS-avtalen er Norge med i det felles europeiske arbeidsmarkedet. Avtalen sikrer fri bevegelse av arbeidskraft og tjenester mellom EU- og EØS-landene. Norge, Island og Liechtenstein er med i EØS-avtalen. For enkelhets skyld omtales de 27 EU-landene og de tre EØS-landene som EØS-området.

Borgere fra EØS-området (utenom Norden) kan altså fritt ta arbeid i Norge, men må registrere seg hos politiet senest tre måneder etter ankomst. Utenlandske tjenesteleverandører har plikt til å registrere utstasjonerte (utsendte) arbeidstakere i Oppdrags- og arbeidsforholdsregisteret (OAR). Disse arbeidstakerne kommer på tjenesteoppdrag, og faller inn under regelverket for fri bevegelse av tjenester.

Videre kan norske virksomheter rekruttere arbeidskraft fra land utenfor EØS (tredjeland). Disse må søke om oppholdstillatelse etter bestemmelser i utlendingsloven, og oppholdstillatelsen innvilges på bakgrunn av kompetanse og arbeidsforhold i Norge. Blant arbeidsinnvandrerne som kommer fra land utenfor EØS er de fleste faglærte eller sesongarbeidere (Ødegård, mfl. 2022). Ufaglærte kan få oppholdstillatelse inntil seks måneder for sesongarbeid. Oppholdstillatelse kan også gis til selvstendig næringsdrivende og tjenesteytere. Tredjelandborgere kan også utstasjoneres via et annet EØS-land for å utføre oppdrag i Norge.

Hvem som regnes som bosatt i Norge, er fastlagt i folkeregistreringsloven. Loven sier at «En person som oppholder seg lovlig i en kommune i minst seks måneder, registreres som bosatt i Norge, med mindre annet følger av bestemmelsene i eller i medhold til dette kapittel» (Folkeregistreringsloven, 2023, §4-1).

Drastisk økning i innvandringen

Før 2004 kom mellom 500 og 2000 personer årlig fra andre EØS-land til Norge for å jobbe (Steinkellner, 2022).¹ Dette endret seg drastisk etter øst-utvidelsene i 2004 og 2007.² I dag er tre fjerdedeler av arbeidsinnvandrerne fra EØS som er bosatt i Norge, fra et av de nyeste EU-landene i Øst-Europa. Den klart største andelen er fra Polen, etterfulgt av Litauen og Romania. 85 prosent av de til sammen 319 900 ikke-nordiske statsborgerne som innvandret til Norge for å arbeide mellom 1990 og 2020 var statsborgere i et EØS-land – til sammen 271 800 (ibid).

Figur 1 viser årlig antall arbeidsinnvandring fra 1990 til 2022, etter verdensdel. Arbeidsinnvandrere er personer som bosetter seg i landet for å arbeide, i motsetning til de som kommer for å jobbe uten hensikt om å bli boende (såkalte ikke-bosatte

¹ Statistikken omfatter ikke arbeidsinnvandrere fra andre nordiske land, da nordiske borgere kan reise fritt i Norden for å arbeide.

² Nye medlemsland fra 2004 var Polen, Litauen, Estland, Latvia, Slovakia, Slovenia, Tsjekkia, Ungarn, Kypros og Malta. I 2007 ble Bulgaria og Romania EU-medlemmer. Fra 2013 ble også Kroatia EU-medlem.

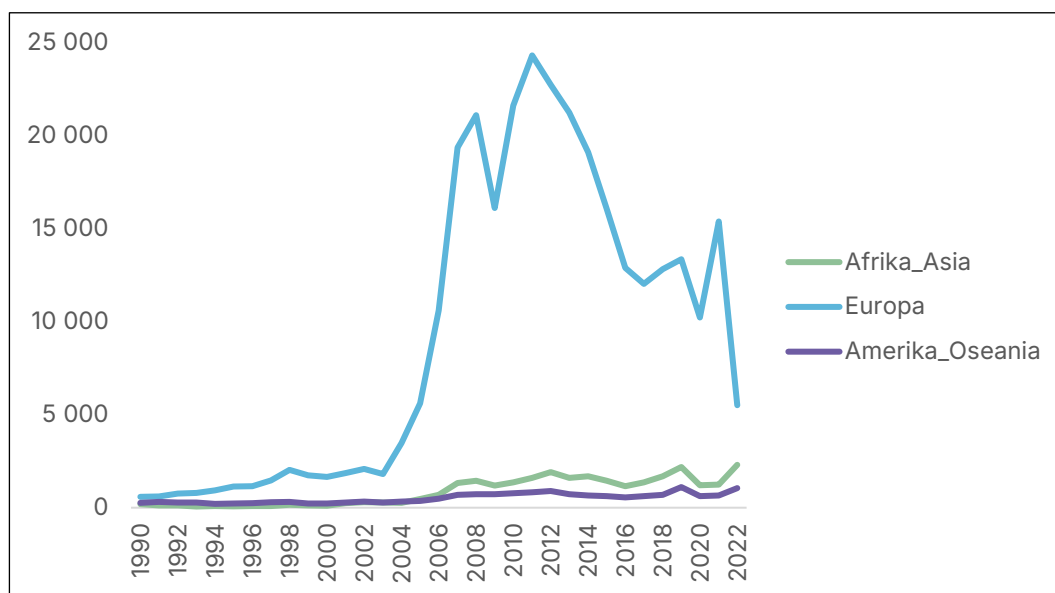
arbeidstakere). Europa er den viktigste avsenderen av arbeidsinnvandrere gjennom hele perioden.

Arbeidsinnvandringen fra de andre verdensdelene er liten til sammenligning, men også her ser vi en sammenheng med innvandring og økonomiske konjunkturer, men med en oppgang i 2022 (se figur 1).

Om arbeidsinnvandringsstatistikken

Statistisk sentralbyrå (SSB) grupperer innvandrere etter innvandringsgrunn, basert på informasjon fra Utlendingsdirektoratets og Det sentrale folkeregisterets utlendingsdatabase (Nergaard & Ødegård 2022). Arbeidsinnvandrere på korttidsopphold (ikke-bosatte, med D-nummer) tildeles ikke en innvandring i byråets statistikk, som kun omfatter innvandrere som har fått et fødselsnummer. Nordiske statsborgere er heller ikke med i denne arbeidsinnvandringsstatistikken, da de verken trenger å registrere seg eller søke om arbeidstillatelse for å kunne oppholde seg og jobbe i Norge (Statistisk sentralbyrå 2023).

Figur 1 Arbeidsinnvandringer etter verdensdel. Antall.

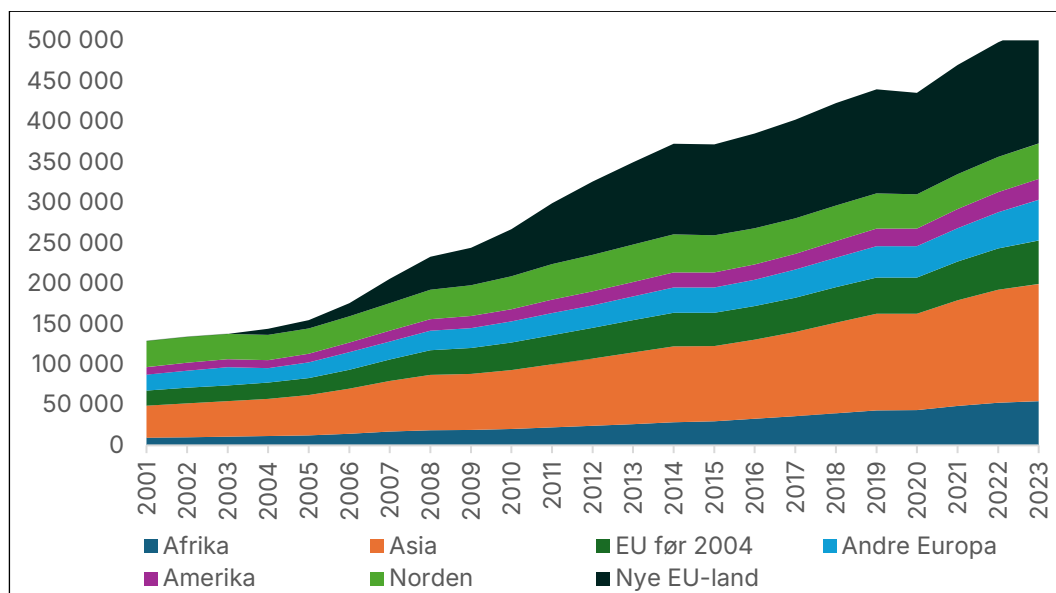

Flertallet av arbeidsinnvandrere har bosatt seg i Norge i årene etter 2004. Blant de fra EU-land i Sentral- og Øst-Europa som kom til Norge i perioden 2006–2010, var 62 prosent fortsatt registrert bosatt ved inngangen til 2021. På det tidspunktet utgjorde bosatte innvandrere med arbeid som innvandringsgrunn i overkant av 208 000 personer (NOU 2022:18).

Figur 2 viser antall sysselsatte personer etter landbakgrunn fra 2001 til 2023. Dette gir et bilde av hvor mange som til enhver tid er i landet og arbeider, både de som nylig har innvandret og de som allerede har vært her en stund. I 2023 er det om lag 150 000 sysselsatte fra de nye EU-landene. I tillegg til de som kommer for å arbeide, er det også en stor gruppe innvandrere som kommer som flyktninger eller gjennom

familiegjenforening. De siste 20 årene har det vært flere store kriser i verden, som krigene i Afghanistan, Irak og Syria samt nå krigen i Ukraina og på Gaza, som får store ringvirkninger i resten av verden, inkludert i Norge. Dette ser vi også igjen i tallene over antall sysselsatte, hvor det også er stor vekst i antall sysselsatte innvandrere fra Asia og Afrika. som i større grad er flyktninger.

Figur 2 Antall sysselsatte blant innvandrere. Etter region og verdensdel.

I tabell 1 er det en mer detaljert oversikt over arbeidsinnvandrere som har kommet siden 2004, fordelt på EU 11 (som er betegnelsen på de nyeste medlemslandene), øvrige EU-land og tredjeland. Seinere kommer vi tilbake til fordeling på bransje og kjønn for arbeidsinnvandrere fra Europa.

Tabell 1: Arbeidsinnvandrere fra de nyeste medlemslandene i EU, øvrige EU-land og tredjeland (utenom norske borgere) siden østutvidelsen i 2004 (2004–2020) Kilde: Steinkellner, 2022.

År	EU-11	Øvrige EU-land	Tredjeland
2004	1 625	1 748	690
2005	3 450	2 033	950
2006	7 686	2 739	1 352
2007	15 078	3 955	2 343
2008	15 535	5 096	2 618
2009	12 070	3 674	2 248
2010	16 749	4 433	2 573
2011	19 375	4 360	2 994
2012	17 537	4 527	3 478
2013	15 913	4 784	2 846

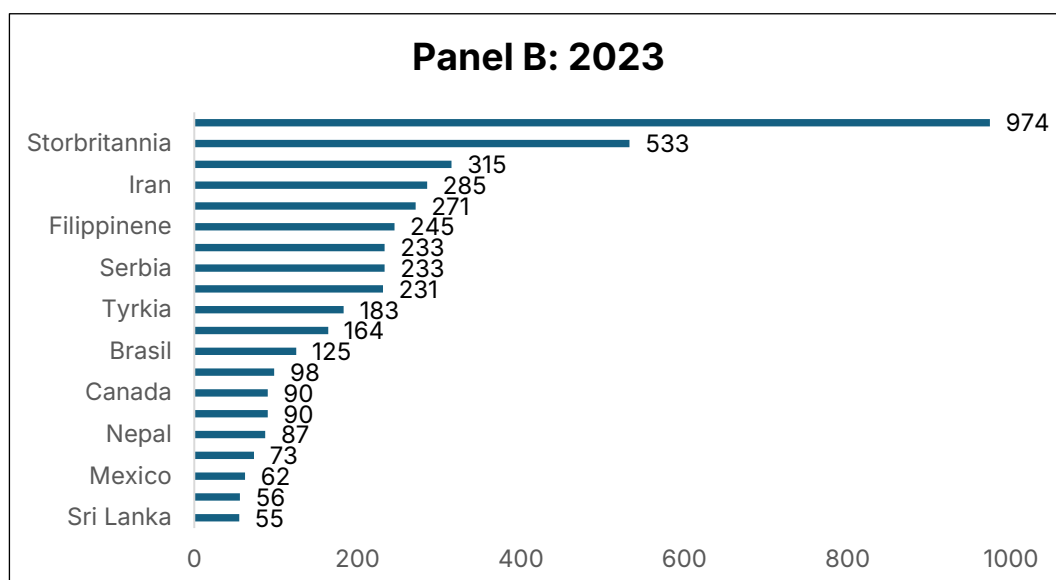
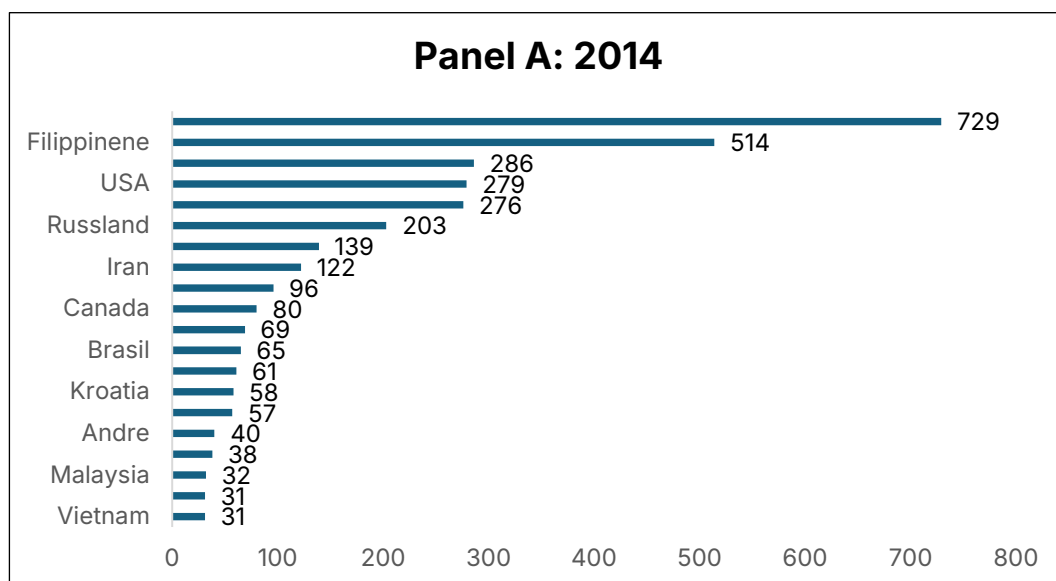
År	EU-11	Øvrige EU-land	Tredjeland
2014	14 142	4 490	2 791
2015	11 700	3 801	2 599
2016	8 952	3 457	2 175
2017	8 295	3 210	2 513
2018	8 510	3 674	3 008
2019	6 648	3 803	4 165
2020	5 863	3 067	2 207

Som vist i tabell 1, utgjør arbeidsinnvandrere fra land utenfor EU/EØS, såkalte tredjeland, en begrenset gruppe. Det er likevel en villet politikk å tilrettelegge for rekruttering av nødvendig arbeidskraft fra tredjeland (Ødegård mfl. 2022). De fleste er faglærte (fagutdanning på videregående nivå, høyere utdanning eller spesielle kvalifikasjoner) og sesongarbeidere. Bakgrunnen er at arbeidsinnvandrere fra tredjeland ikke skal konkurrere med arbeidsledige som allerede befinner seg i Norge, og potensielt skape negative konsekvenser for inkluderingen i arbeidsmarkedet, for eksempel av norske med innvandrerbakgrunn.

I samarbeid med Finansdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet, fastsetter Arbeids- og inkluderingsdepartementet en årlig kvote for faglærte arbeidsinnvandrere fra tredjeland (Ødegård mfl. 2022). Fram til 2022 var den årlige kvoten på 5000 arbeidstakere, og hadde inntil da aldri blitt fylt opp. Den ble imidlertid utvidet fra 5000 til 6000 arbeidstakere for årene 2022–2024 (Justis- og beredskapsdepartementet, 2023). En av årsakene er at alle britiske arbeidstakere ble regnet som tredjelandsborgere fra 1. januar 2021 (etter Brexit).

Figur 3, panel A og B viser antall faglærte arbeidsinnvandrere fra tredjeland fordelt etter landbakgrunn i henholdsvis 2014 og 2023. Vi har inkludert de 20 landene med flest arbeidsinnvandrere i hvert av årene, og disse står for over 80 prosent av totalen. I 2014 ble det gitt 3723, og i 2023 ble det gitt 5444 tillatelser. India er i en særstilling, og står for henholdsvis 19 og 18 prosent av alle faglærte fra tredjeland i 2014 og 2023. Faglærte fra Storbritannia, utgjør i 2023 den nest største gruppen på 533 personer. Antallet fra Filippinene er halvert i perioden.

Figur 3A og 3B: Antall innvilgede oppholdstillatelser fra de 20 største avsenderlandene utenfor EU/EØS. Faglærte. 2014 og 2023.

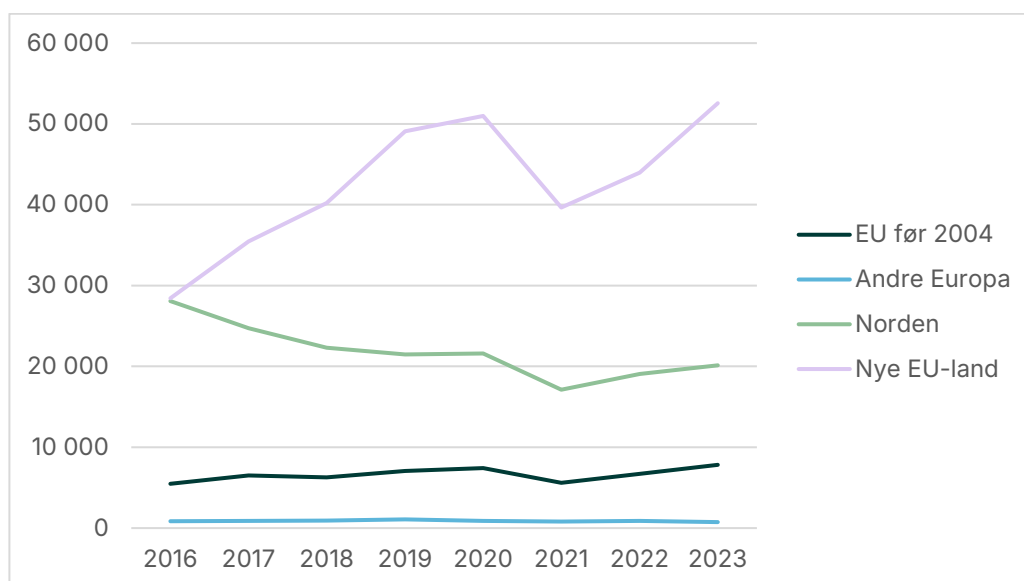
Ikke-bosatte

I tillegg til arbeidsinnvandrere som bosetter seg i Norge, har vi en gruppe mennesker som kommer for å jobbe uten å flytte fast til landet. Dette er de såkalte ikke-bosatte arbeidstakerne eller utenlandske pendlere. Disse kan jobbe i norske eller utenlandske bedrifter, de kan ha både korte og lengre opphold, og omfatter også sjøfolk og folk som jobber på kontinentalsokkelen. Utenlandske tjenesteleverandører kan ha med seg sine egne arbeidstakere og har plikt til å registrere disse utstasjonerte arbeidstakerne i Oppdrags- og arbeidsforholdsregisteret (OAR). Felles er at disse ikke er registrert som bosatte i folkeregisteret. SSB har publisert statistikk for ikke-bosatte siden 2016, og da utgjorde denne gruppen om lag 65 000 personer. I 2023 var det 84 000 ikke-bosatte arbeidstakere i Norge. Det er altså en vekst på 32 prosent på 7 år.

I figur 4 viser vi antall ikke-bosatte lønnstakere fra Europa, inkludert Norden, som en egen gruppe. Antallet ikke-bosatte fra tredjeland er lavt, og vi utelater derfor disse (totalt 2400 personer i 2023). I 2016 var det om lag like mange ikke-bosatte lønnstakere fra Norden som fra nye EU-land, ca. 28 000 fra hver landgruppe. Over tid har antallet fra de nyeste EU-landene økt kraftig fram til 2020, da det var 50 000 ikke-bosatte lønnstakere i Norge. Selv om det er et tydelig fall under pandemi-årene fra 2020, har antallet tatt seg opp igjen. I 2023 var antallet litt over nivået fra før pandemien. Antallet fra Norden har hatt en negativ trend, og ser ut til å ha stabilisert seg på rundt 20 000 personer etter pandemien. Fra de andre EU-landene har det til sammenligning vært langt færre og liten vekst i ikke-bosatte lønnstakere (om lag 5500 i 2016 og 7800 i 2023). Fra andre europeiske land (utenfor EU) er det generelt få ikke-bosatte (rundt 600 personer).

Pandemien medførte også en bevisstgjøring av hvor avhengig mange norske bransjer som har blitt av utenlandsk arbeidskraft. Eksempelvis ble matproduksjon raskt erklært som en samfunnskritisk funksjon da pandemien brøt ut, og det ble svært tydelig at både matvareindustrien og landbruket er avhengig av arbeidsinnvandrere (Meland, 2020). På den andre siden ble en rekke arbeidsinnvandrere utsatt for inntektstap grunnet avtaler uten binding, korte kontrakter, og innleie gjennom bemanningsbyrå (Alstadsæter, 2022).

Figur 4. Antall ikke-bosatte lønnstakere etter landbakgrunn. Firedeling Europa.

Personer som jobber på oppdrag for et utenlandsk foretak, såkalte utstasjonerte (utsendte) arbeidstakere, utgjorde 23 000 i 2016, altså om lag en tredjedel av ikke-bosatte arbeidstakere (SSB, 2024). Et stort flertall av disse jobber i bygg og anlegg, industrien og forretningsmessig tjenesteyting (78 prosent). Over halvparten kommer fra de nye EU-landene. Siden 2016 har det imidlertid vært en nedgang i antallet utstasjonerte, også i perioden før pandemien. I 2023 var det 17 000, en nedgang på 27 prosent sammenlignet med 2016.

Utstasjonering fra tredjeland

Tredjelandsborgere kan utstasjoneres fra et EU/EØS-land til et annet, på samme måte som EU/EØS-borgere. Generelt er disse arbeiderne dekket av de samme reglene som utstasjonerte (utsendte) EU-/EØS-borgere. Imidlertid anses tredjelandsborgere ofte som mer sårbare enn andre utstasjonerte arbeidere, da deres rett til å arbeide avhenger av oppholds- og arbeidstillatelse i avsenderlandet. Hvis arbeidskontrakten avsluttes, vil retten til opphold og arbeid i EU/EØS bortfalle. Tredjelandsborgere vil derfor være mer avhengige av sin arbeidsgiver enn andre utstasjonerte arbeidere, og kan bli mer tilbakeholdne med å si ifra om brudd på rettigheter.

For mottakerlandene innebærer en avgjørelse fra EU-domstolen (Vander Elst-dommen) at de ikke kan kreve arbeidstillatelse for å jobbe som utstasjonerte arbeidstakere, så lenge de er lovlig ansatt i avsenderlandet.

Dette har, ifølge det europeiske arbeidsmarkedsbyrået (European Labour Authority, ELA), skapt korridorer for utstasjonering. To eksempler: Slovenia har en bilateral avtale med Bosnia, Hercegovina og Serbia, noe som gjør det lettere for innbyggere i disse landene å ta arbeid i Slovenia. Majoriteten av arbeidstakerne som utstasjoneres fra Slovenia er tredjelandsborgere. Mange blir sendt på arbeid til Østerrike. I Polen kan borgere fra eksempelvis Moldova, Armenia og Georgia ta arbeid uten arbeidstillatelse og utstasjoneres videre til andre EU-/EØS-land.

Tredjelandsborgere utstasjoneres ofte til Norge via Polen og de baltiske landene, men også gjennom Kroatia, Slovenia og Slovakia. Ifølge ELA kommer mange fra de såkalte «stan-landene» (Kasakhstan, Kirgisistan, Tadsjikistan, Turkmenistan og Usbekistan) til Norge. Bygg er den viktigste bransjen for utstasjonerte fra tredjeland.

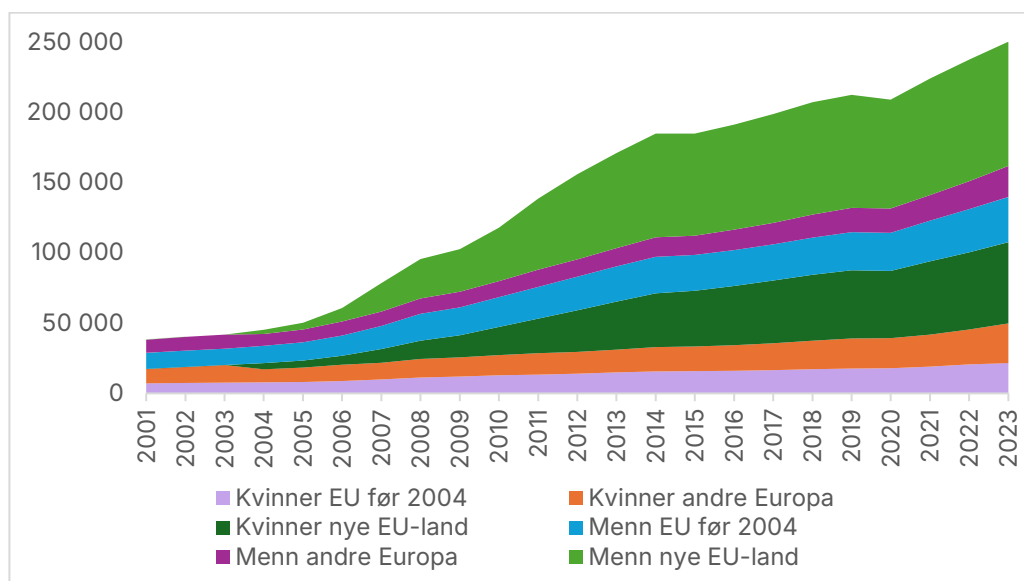
Kilder: Alsos et al. 2023 og ELA 2023.

Arbeidsinnvandrere fra Europa: Kjønn- og bransjefordeling

Vi skal se nærmere på innvandrerne fra europeiske land og deres kjønns- og bransjefordeling. Vi deler inn Europa etter EU-land før 2004 (inkludert Storbritannia) og nye EU-land etter utvidelsen (2004 og 2007), samt andre europeiske land som ikke er medlem i EU. Norden er i EU-land før 2004.

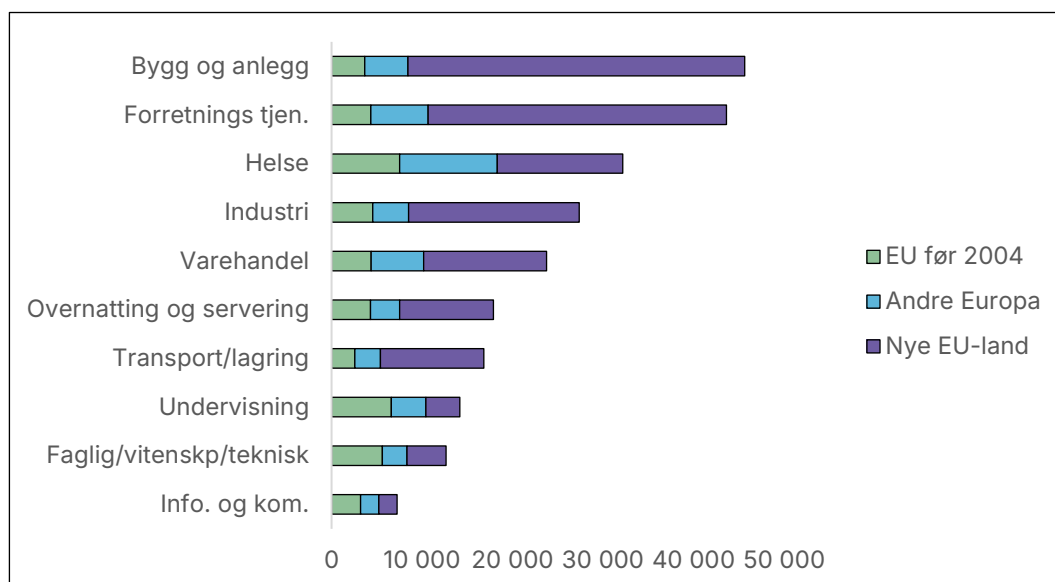
Figur 5 viser antall sysselsatte kvinner og menn etter denne inndelingen. Fra EU-land er det totalt sett flere menn enn kvinner (57 prosent av sysselsatte i 2023), mens fra land utenfor EU er det flere kvinner enn menn gjennom hele perioden.

Figur 5. Antall sysselsatte kvinner og menn. Tredelt Europa (EU før 2004, EU etter 2004 og andre europeiske land).

Videre skal vi se på hvilke bransjer europeiske innvandrere jobber i (figur 6). Her vises de ti bransjene der flest innvandrere jobbet i 2023. Bygg- og anleggsbransjen og forretningsmessig tjenesteyting peker seg ut. Sistnevnte inkluderer blant annet renhold og utleie av arbeidskraft. Det er også mange innvandrere fra de nye EU-landene i industrien, varehandel, overnatting og servering, transport/lagring og helse.

Figur 6. Antall sysselsatte etter bransje. År 2023. Tredelt Europa. (EU før 2004, EU etter 2004 og andre europeiske land).

2 Utvandring fra Norge

Vi har relativt god oversikt over hvor mange mennesker som kommer til Norge og hvor de kommer fra. Det er imidlertid mindre dokumentasjon på de som forlater landet og hvor de drar. «Exit Norway»-prosjektet³ har som mål å kartlegge utvandring fra Norge i perioden fra 2000 til 2020. I en rapport fra 2023 har forskerne ved Oslo Met blant annet laget en oversikt over forskningen på dette feltet. Informasjonen i dette avsnittet baserer seg på denne Exit Norway rapporten (Tønnessen mfl. 2023).

I Exit Norway rapporten kommer det fram at siden år 2000 har over en halv million personer forlatt Norge, og det er om lag 30.000 som emigrerer årlig. Flertallet er registrert på grunnlag av at de selv har meldt flytting.

Alle som flytter fra Norge i et tidsrom på over seks måneder har plikt om å melde dette til Folkeregisteret eller Skatteetaten tidligst 31 dager før og senest 8 dager etter flytting. Ved flytting til utlandet gjelder det en meldeplikt for alle personer som har vært bosatt i Norge i over seks måneder.

Mange lar være å melde fra om utflytting. For å få litt bedre oversikt over hvor mange som emigrerer fra Norge, avgjør Skatteetaten om personer skal registreres som utvandret i Folkeregisteret selv om de ikke har meldt fra om flytting selv. Skatteetaten registrerer personer som emigrert dersom oppholdstillatelsen er gått ut eller om myndighetene ikke får tak i personen på registrert adresse.

Skatteetaten bestemmer også om personer skal bli registrerte som utflyttet i Folkeregisteret når de selv melder fra om flytting. Dette gjøres på grunnlag på om personen har (1) eget bosted i landet den migrerer til, (2) ikke lenger har fast bolig i en norsk kommune, (3) ikke lenger har jobb (4) verken har ektefelle eller barn i en norsk kommune, eller (5) har kun sporadiske opphold i en norsk kommune i løpet av året.

Antallet personer som har blitt registrert som fraflyttede uten å ha meldt ifra om dette selv har økt de siste ca. 15 årene, noe som tyder på at en ikke ubetydelig andel personer forlater Norge hvert år uten å «sjekke ut». En av årsakene til dette er trolig at EØS-borgere ikke trenger oppholdstillatelse i Norge for å kunne jobbe her (Tønnessen mfl. 2023). De skal kun registrere seg hos politiet innen tre måneder. Dette registreringsbeviset har ikke noe sluttdato. Exit Norway-rapporten refererer til et upublisert dokument fra Kåre Vassenden fra SSB, der det anslås at antallet som har flyttet ut uten å ha blitt registrert kan være mellom 8 000 og 45 000 personer. Ifølge dette dokumentet er det sannsynlig at det høyeste tallet er nærmest sannheten. Dette omfatter personer som ikke har en registrert personlig inntekt i tillegg til å ha en husholdningsinntekt lavere enn SSBs gitte terskelverdi og samtidig ikke har registrert aktivitet i Folkeregisteret eller kjent status i System for Personaldata (SFP).

³ Dette prosjektet gjennomføres av By- og regionforskningsinstituttet NIBR ved Oslo Met. <https://www.oslo-met.no/forskning/forskningsprosjekter/utvandring-fra-norge-exitnorway>

Man regner med at nær ni av ti av de som forlater landet i utgangspunktet var innvandrere, og at halvparten av disse var arbeidsinnvandrere (SSB, 2024). 80 prosent av de som flytter ut, er under 45 år.

Exit Norway-rapporten (Tønnessen mfl. 2023) viser at å ha familien sin i Norge er mer avgjørende for framtidsplanene enn å ha arbeid (Lund, 2009). Jo lenger de blir i landet og jo sterkere tilknytning til arbeidsmarkedet de har, jo lavere er sannsynligheten for utflytting (Pettersen, 2013; Longva, 2001, Texmon & Brunborg, 2013).

Forholdene i hjemlandet, som for eksempel endringer i arbeidsledighet og lønnsnivå, har en viss effekt for utflytting, men kanskje ikke så sterk som man skulle tro. Arbeidsledighet i Norge og lønnsforskjeller sammenliknet med andre land påvirker ulike grupper innvandreres sannsynlighet for å flytte ut ulikt: Innvandrere fra de østlige EU-landene drar i større grad ut av landet dersom arbeidsledigheten i Norge øker, mens dette ikke er tilfellet for innvandrere fra Vest-Europa, Nord-Amerika og Oseania (Skjerpen mfl. 2015, gjengitt i Tønnessen mfl. 2023). De sistnevnte er i større grad påvirket av arbeidsledigheten i hjemlandene. Lønnsforskjeller mellom Norge og andre land ser ikke ut til å påvirke sannsynligheten for at arbeidsinnvandrere fra Sentral- og Øst-Europa flytter ut. Men dette påvirker sannsynligheten for at innvandrere fra andre regioner emigrerer (Skjerpen mfl. 2015, gjengitt i Tønnessen mfl. 2023).

Videre har innvandrere som er uten arbeid og ute av utdanning, høyest sannsynlighet for å flytte ut (Kornstad mfl. 2016, Stambøl 2021). Blant dem som har fått norsk statsborgerskap er utflytting sjeldent (Pettersen 2013).

3 Demografisk utvikling i Europa

Størrelsen på en befolkning avhenger av tre demografiske faktorer: fødsel, død og migrasjon. Andelen i arbeidsfør alder (15–64 år) av EUs totale befolkning anslås å synke fra 63,9 prosent (285,5 millioner) ved begynnelsen av 2022 til 54,4 prosent (228,1 millioner) i 2100. Det tilsvarer en samlet reduksjon på 57,4 millioner mennesker. Den kraftigste nedgangen (60 prosent) anslås å komme innen 2038, etterfulgt av en jevn moderat nedgang fram til slutten av perioden (Eurostat, 2023).

Det er nå en sterk aldring i den europeiske befolkningen. Gruppen som vil øke mest er eldre (+65 år) fra 21,1 prosent (94,3 millioner) i 2022 til 32,5 prosent (136,1 millioner) innen 2100. Mens det i 2022 var én eldre person for hver tredje person i arbeidsfør alder, vil antallet eldre personer dobles, det vil si at det blir to eldre personer for hver tredje person i arbeidsfør alder (Eurostat, 2023).

Polen, Romania, Bulgaria, Kroatia og Hellas vil ha en befolkningsnedgang på 20–30 prosent i denne perioden. Den største nedgangen av totalt antall innbyggere mellom 2022 og 2100 er anslått for Litauen (–36,7 %) og Latvia (–37,8 %) (Eurostat, 2023).

Det anslås en befolkningsvekst i Norge og Sveits, med over 10 prosent. Eurostat nevner ingen konkrete grunner, unntatt for landene der befolkningen vil øke mest. For Island (økning på 66%), Luxemburg (+54,5%) og Malta (+45,7%) blir tallene forklart med antakelsen om at den relativt høye innvandringen det siste tiåret vil fortsette på samme nivå.

Nettoinnvandringen til EU anslås å bidra med en økning på 98,1 millioner personer. Samlet, når antall fødsler og død tas med i sammenhengen, anslås det en nedgang på 27,3 millioner mennesker i alle aldre i EU fram til 2100 (Eurostat, 2023).

4 Utvikling i viktige avsenderland

Om lag 25 prosent av innvandrere fra Europa som er bosatt i Norge kommer fra Polen og Baltikum (Estland, Latvia og Litauen).⁴ Utviklingen i disse landene har betydning for hvor mange som vil velge å dra til Norge for å jobbe. I dette kapitlet ser vi nærmere på tre land: Polen, Litauen og Latvia. Vi skal først se på noen viktige indikatorer for disse tre landene sammenlignet med gjennomsnittet i EU generelt, før vi gir en mer inngående analyse for hvert land.

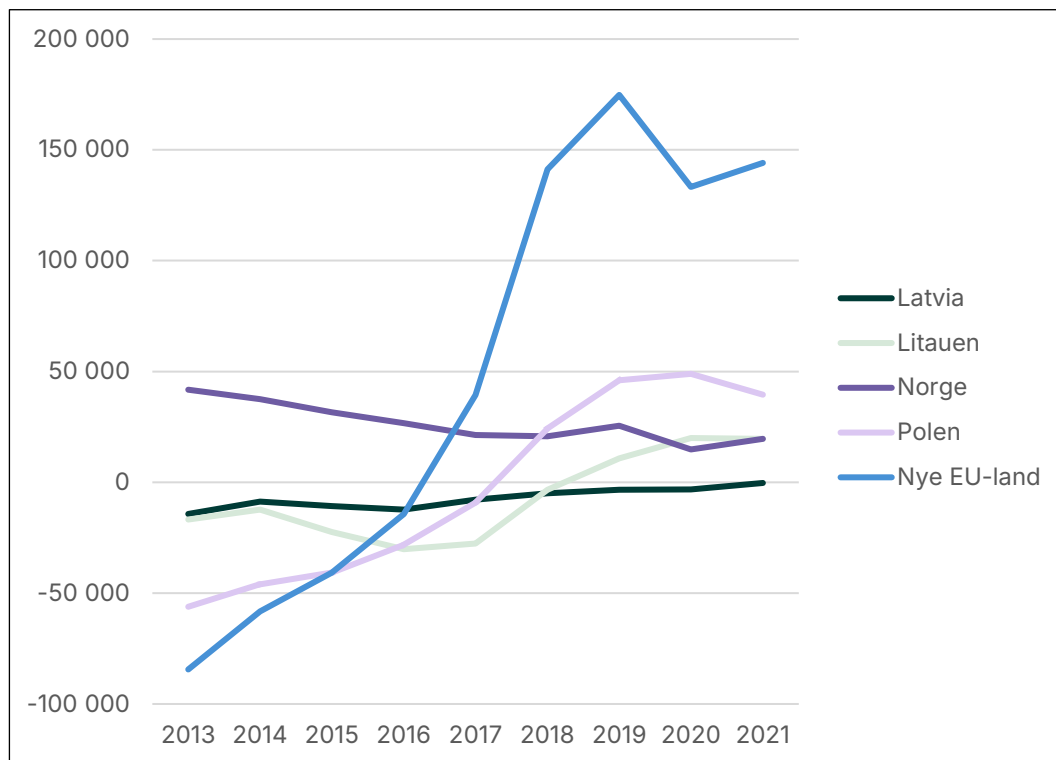
Tabell 2. Tall for BNP per innbygger, sysselsettingsandel, arbeidsledighet og minstelønn i de viktigste avsenderlandene for Norge

Land	BNP per innbygger av gjennomsnittet i EU	Sysselsettingsandel 2023 (Statista)	Arbeidsledighet 2023 (Statista)	Minstelønn per måned 2024 (Statista).
Polen	79 %	71,9%	2,3%	€ 977
Litauen	89 %	72 %	6,5%	€ 924
Latvia	73 %	71,5%	6,5%	€ 700
EU 27	100 %		6%	

I figur 7 viser vi utviklingen i nettoinnvandringen totalt sett i de nye EU-landene, samt for Norge, Polen, Latvia og Litauen spesifikt. Her ser vi at nettoinnvandringen til nye EU-land har vært sterkt økende siden 2013. Mens det var langt flere som utvandret enn innvandret til disse landene i 2013, har det siden 2017 vært en positiv nettoinnvandring til de nyeste EU-landene. Siden 2018 har den totale nettoinnvandringen stabilisert seg. Polen er det landet som har hatt den aller sterkeste veksten i nettoinnvandring i denne perioden. Dette er også det mest folkerike av landene. Også i Litauen og Latvia har det vært en økning i nettoinnvandringen. I Norge har det derimot vært en svak negativ trend i samme periode. Sammenligner vi Norge og Litauen, er nettoinnvandringen til disse to omtrent like stor i 2020 og 2021. Folketallet i Litauen er imidlertid bare 2,8 millioner.

⁴ Beregninger basert på år 2024 fra SSBs tabell 13880: Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter kjønn, landbakgrunn, år og statistikkvariabel

Figur 4 Nettoinnvandring til nye EU-land totalt, og til Latvia, Litauen, Polen og Norge. År 2013 til 2021

Norske bedrifter konkurrer om arbeidskraft med andre EU-land, men også med avsenderlandene. Er det gode utsikter der for å få jobb, høyere lønninger og forbedring i levekår, vil det samtidig svekke insentivene for å søke arbeid utover landegrensene.

Vi skal først se på utviklingen i arbeidsledighet i de tre avsenderlandene og i EU generelt, vist i figur 8. Figuren viser en drastisk nedgang i arbeidsledighet fra et svært høyt nivå i årene etter finanskrisen i 2008 i alle de tre avsenderlandene. Fra 2013 har Litauen og Latvia hatt en arbeidsledighet som ligger tett opp mot EU-snittet, mens Polen har hatt en enda kraftigere reduksjon i arbeidsledighet. I 2023 var arbeidsledigheten på 2,3 prosent i Polen, mens den var på om lag 6,5 prosent i Latvia og Litauen (EU-snittet var 6 prosent i 2023).

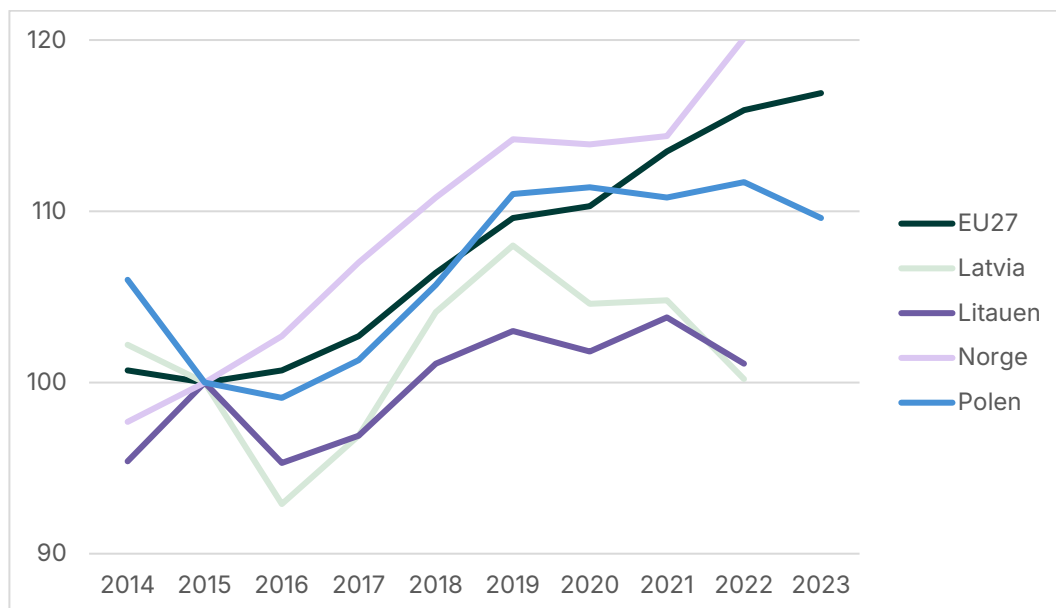
Figur 5 Arbeidsledighet i Polen, Litauen, Latvia og samlet i EU 27. Prosent.

Som vi har sett tidligere er en stor andel av innvandrere fra Europa og de nye EU-landene sysselsatt i bygg og anlegg og i industrien. Etterspørselen etter arbeidskraft fra disse bransjene i avsenderlandet, samt i andre EU-land vil derfor særlig kunne påvirke arbeidsinnvandringen til Norge. I figur 9 og 10 viser vi veksten i arbeidsinnsats innenfor henholdsvis bygg og anlegg og industrien, i de tre avsenderlandene og i EU, publisert av Eurostat. Arbeidsinnsats er en funksjon av antall sysselsatte, antall timer disse jobber og deres lønn. I figurene er året 2015 satt som referanse, med en indeks på 100. Det vil si at man tolker y-aksen som prosentvis økning siden 2015.

I bygg og anlegg (figur 9) har arbeidsinnsatsen økt med 15 prosent i EU og 20 prosent i Norge fra 2015. I perioden fra 2016 til 2020 er det en generell vekst i Polen, Latvia og Litauen, og særlig Polen har en vekst som ligger nært EUs gjennomsnitt. Fra 2020 har arbeidsinnsatsen flatet ut i Polen og Litauen og avtatt i Latvia.

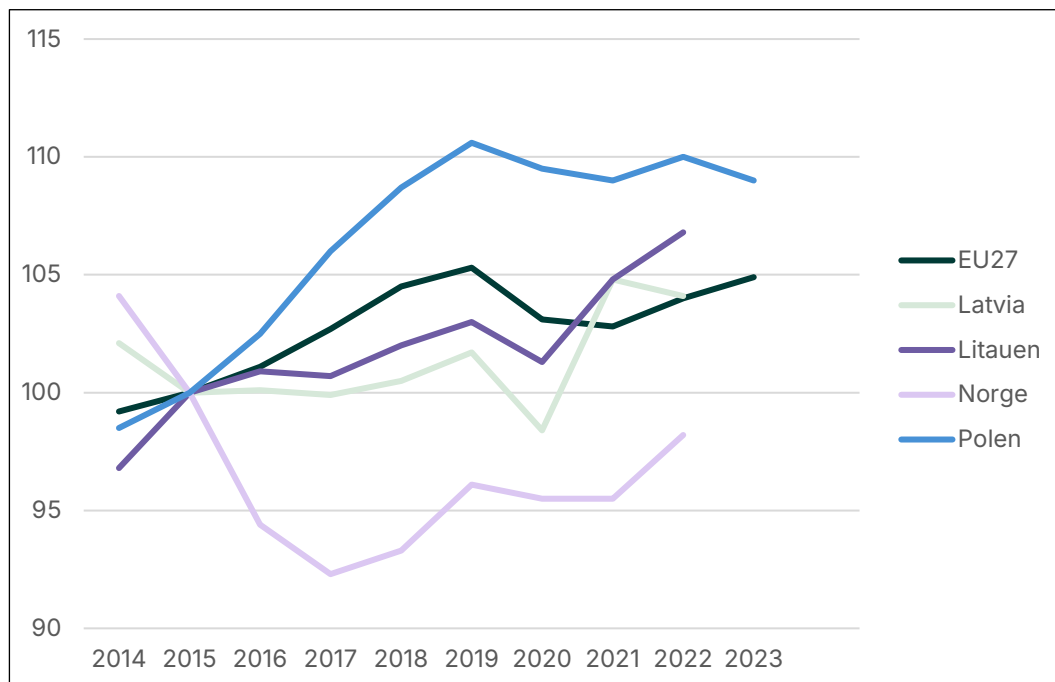
Figur 6 Indeks arbeidsinnsats i bygg og anlegg i Polen, Litauen, Latvia, EU samlet og Norge. Indeks: 2015 = 100.

I industrien har arbeidsinnsatsen økt med 5 prosent i EU sammenlignet med år 2015 (figur 10). Her skiller Norge seg ut, med et fall på mellom 5 og 7 prosent i årene etter oljeprissjokket i 2013/2014, som påvirket særlig leverandører til oljeindustrien. Polen skiller seg også ut, med en sterk vekst fram til 2019 hvor arbeidsinnsatsen flater ut på rundt 10 prosent av 2015-nivå. I Latvia og Litauen er veksten lavere enn for EU i snitt fram til 2020, før vi ser en sterk oppgang i 2020 og 2021.

Utviklingen i arbeidsinnsats illustrerer særlig to poeng. For det første har etterspørselen etter arbeidskraft økt i EU generelt. Dersom folk skal velge å jobbe i Norge, må det være mer attraktivt å komme hit enn til andre land. Lønnsnivået i Norge er generelt høyt, men lønningene i disse bransjene øker også i EU, samtidig som kronkursen har falt betraktelig. For det andre ser vi at de tre viktige avsenderlandene, Polen, Latvia og Litauen, også har opplevd en vekst i aktivitet innenfor disse to bransjene, og særlig i Polen. Det indikerer at det også har blitt mer attraktivt å bli værende i hjemlandet for folk med yrkesbakgrunn som er særlig relevant for disse bransjene.

Figur 7 Indeks arbeidsinnsats industri i Polen, Litauen, Latvia, EU samlet og Norge. Indeks: 2015 = 100.

Polen

Polen er det femte største landet i EU, med nærmere 38 millioner innbyggere, og er det viktigste avsenderlandet av arbeidskraft for Norge. I 2022, tilsvarte BNP per innbygger i Polen 79 prosent av gjennomsnittet i EU, sammenlignet med 67 prosent kun åtte år tidligere (Eurostat, 2024). Den økonomiske veksten har særlig vært drevet av innenlandsk etterspørsel og et sterkt arbeidsmarked (Bergsli, 2022a). På bakgrunn av at en betydelig andel av den polske arbeidsstyrken har emigrert og bosatt seg i andre land, er det i dag et økende behov for arbeidsinnvandring til Polen. Samtidig har økt produktivitet bidratt til å dempe arbeidskraftmangelen, og den økonomiske veksten har ført til at færre drar ut.

Før 2004 var arbeidsledigheten i Polen på 20 prosent. Arbeidsledigheten i Polen er nå historisk lav (2,3 prosent) – blant de laveste i EU (Europakommisjonen, 2023a). Dette har skapt akutt arbeidskraftmangel (ibid.). I tillegg til stor arbeidsutvandring, skyldes dette særlig en nedgang i befolkning i arbeidsfør alder. Den generelle aldringen, kombinert med utvandring, har ført til en kraftig reduksjon av unge mennesker i Polen (Fihel, Okólski, 2018). Hver femte polakk mellom 25 og 34 år forlot Polen i årene etter 2004. Dette førte også til en kraftig nedgang i antall fødsler fordi migrantene stiftet familie i utlandet (ibid.). Undersøkelser viser at landets selskaper nå sliter med å finne arbeidstakere med riktig kompetanse.

Polen kom relativt uskadd gjennom finanskrisen. Det var nedgang i BNP, men var samtidig det eneste landet i EU som ikke opplevde en resesjon (definert som nedgang i [bruttonasjonalprodukt](#) (BNP) i to eller flere [kvartaler](#) på rad) (Bedynski, 2023).

Etter pandemien var den polske økonomien blant de som vokste raskest i unionen. Dette skyldtes blant annet lav arbeidsledighet og utenlandske investeringer. Russlands invasjon av Ukraina har imidlertid lagt press på økonomien. Økte priser på varer påvirker

både inflasjonsjustert inntekt og konsum, spesielt på grunn av høye energipriser. Grunnet stor usikkerhet, dyrere lån og svekket handel, antok EU-kommisjonen i 2023 at den økonomiske veksten ville avta noe. Det forventes at dette heller vil føre til lavere lønnsvekst enn økt arbeidsledighet. Årsaken er at virksomheten prøver å unngå oppsigelser da det er vanskelig å finne nye arbeidstakere.

Samtidig har flyktninger fra Ukraina bidratt positivt til det polske arbeidsmarkedet. OECD har beregnet at ukrainere hadde økt det polske arbeidskrafttilbudet i Polen med 2,1 prosent mot slutten av 2022, og dermed lettet på arbeidskraftmangelen, spesielt i tjenestemarkedet. Likevel er mange av de ukrainske flyktningene arbeidsledige. Den brå befolkningsveksten har dessuten skapt økte behov for boliger i regioner der tilbudet allerede var lavt, og skaper utfordringer for det offentlige tjenestetilbudet.

Litauen

Litauen er et lite land med en befolkning på omtrent 2,8 millioner, men er det største blant de baltiske landene. Etter Polen, utgjør arbeidsinnvandrere fra Litauen den nest største gruppen arbeidsinnvandrere i Norge. I 2022 tilsvarte BNP per innbygger 89 prosent av gjennomsnittet i EU, sammenlignet med 71 prosent kun 10 år tidligere (Eurostat, 2024).

I 2022 ble Litauens økonomiske vekst hindret av en inflasjon som var blant de høyeste i EU, på 18,9 prosent (Europakommisjonen, 2023b). Russlands invasjon av Ukraina og et følgende oppsving i energipriser, var en viktig årsak. Sammen med stigende renter og svak etterspørsel både innenlands og internasjonalt, antok EU-kommisjonen i 2023 at inflasjonen ville fortsette å påvirke landets økonomiske vekst.

EU-kommisjonen forventer at det litauiske arbeidsmarkedet vil tåle landets økonomiske nedgang. I 2021 var aktiviteten tilbake på samme nivå som før pandemien, og har økt siden. En av årsakene er mottak av flyktninger fra Ukraina. Likevel forventet man at den totale sysselsettingen skulle synke noe i 2023, etter en topp på 79,9 prosent av befolkningen i arbeidsfør alder i tredje kvartal 2022. Arbeidsledigheten, som totalt er på 6,5 prosent, er høyere i mindre byer og rurale områder enn i de større byene. Et avvik mellom den kompetansen som etterspørres på arbeidsmarkedet og den kompetansen arbeidstakerne besitter, en såkalt «skill mismatch», beskrives også som et hinder for både vekst, konkurransedyktighet og den litauiske sysselsettingen i sin helhet (ibid.).

Litauen er blant de landene som vil få den største økningen av befolkningens median alder (52,6 år i 2022). Landet er også blant landene der nedgangen i andelen av befolkningen i arbeidsfør alder vil være kraftigst (-12,2 prosent) og som har høyest old-age dependency ratio (forholdet mellom de som er 65 år og eldre og personer som blir ansett å være i arbeidsfør alder, 20–64 år) (66,2 prosent) (Eurostat, 2023). Litauen satser da også stort på å tiltrekke seg returnmigranter fra utlandet, spesielt høyt kvalifiserte, som følge av de store utfordringene med utvandring.

Latvia

Latvia har omtrent 1,9 millioner innbyggere, og er blant de minste landene i EU. Landet har en åpen, liten og eksportrettet økonomi, og i 2022 tilsvarte BNP per innbygger i

landet 73 prosent av gjennomsnittet i EU, sammenlignet med 61 prosent ti år tidligere (Eurostat, 2024).

I 2022 var Latvias økonomiske vekst preget av ettervirkningene av koronapandemien og økende inflasjon (Europakommisjonen, 2023c). I begynnelsen av 2022 opplevde Latvia en sterk BNP-vekst drevet av forbruk, mens Russlands invasjon av Ukraina utløste økte energipriser og høyere inflasjon. På det høyeste nådde Latvias energipris-inflasjon 48,8 prosent, og konsumprisveksten 17,2 prosent. Til sammenligning var lønnsveksten på rundt 9 prosent i 2022. Resultatet var et fall i husholdningsinntekt og konsum. Den latviske økonomien var godt rustet til å håndtere pandemisjokket, men landets gjeld økte noe. Likevel er Latvia blant landene i EU med lavest gjeld.

Energiprisene har truffet den latviske økonomien hardere enn de fleste andre økonomiene i EU, grunnet landets høye avhengighet av naturgass for elektrisitet og varme, samt de relativt lave prisene på naturgass før invasjonen. I tillegg til energiprissjokket, har tilgangen på metall, tømmer, og gjødsel, som tidligere ble importert fra Russland og Belarus blitt forstyrret. Dette har ledet til en prisøkning, som særlig påvirket landbruket og bygg- og anleggssektoren.

Det latviske arbeidsmarkedet har fortsatt å komme seg etter pandemien, men det reelle lønnsnivået falt i 2022 grunnet inflasjonen. Arbeidsledigheten har falt, og var på 6,9 prosent i 2022, mens sysselsettingen som nevnt kom tilbake på samme nivå som før pandemien (77 prosent i 2022). Arbeidsledigheten er større blant de yngre delene av befolkningen, blant de med lavere formell kompetanse, og i rurale områder sammenlignet med de større byene.

5 Arbeidsmigrasjon i noen utvalgte europeiske land

Det vil bli kamp om arbeidskraften i de europeiske landene og arbeidsvandringen fra øst til vest vil stadig bli mindre. En årsak er at inntektsforskjellene mellom «gamle» og «nye» medlemsland er redusert. De nyeste EU-landene er dessuten også påvirket av lave fødselstall og økende levealder (IAB 2022).

For å illustrere utviklingen ser vi på noen utvalgte land: Tyskland, et stort og viktig land i hjertet av Europa, som har vært et viktig mottakerland for arbeidsinnvandrere fra Sentral- og Øst-Europa. Polen, et annet stort EU-land, som nå går fra å være et utvandrings- til et innvandringsland, samt de nærmeste nabolandene våre, Danmark og Sverige.

Polen som innvandringsland

Polen var på 6. plass i netto innvandring i 2021, foran Nederland, Belgia, Østerrike og Sverige på 7., 8., 9. og 10. plass (Sturge, 2024). OECD-tall viste at det i første halvår 2017 var en økning på 100 prosent i antall arbeidstillatelser sammenlignet med samme periode i 2016.

I 2021 fikk 76.000 nye innvandrere fra land utenfor EU oppholdstillatelse utover 12 måneder i Polen, noe som tilsvarer en økning på 10,9 prosent sammenlignet med 2020. Over halvparten av disse var arbeidsinnvandrere (56,2 prosent). Videre ble det registrert 58.000 arbeidstakere fra tredjeland som ble utsendt på oppdrag i EU/EØS-land via Polen («intra-EU postings») i 2021, en nedgang på 2 prosentpoeng sammenlignet med 2020. Disse utsendte arbeiderne er vanligvis på korttidskontrakter (OECD, 2024). I tillegg ble det gitt kortvarige og midlertidige sesongtillatelser til 747.000 arbeidstakere fra tredjeland. For øvrig mottok Polen 56.400 innvandrere uten behov for oppholdstillatelse (fri bevegelse).

De viktigste avsenderlandene for Polen i 2021 var Ukraina, Belarus og Georgia. Deretter fulgte India, Russland, Vietnam, Moldova, Kina, Tyrkia og Usbekistan.

I 2018 var det en nedgang i utvandring av polakker til andre OECD-land på 5,7 prosent (OECD, 2019), og en økning på 4 prosent i 2021. Om lag 42 prosent av denne gruppen dro til Tyskland, 21 prosent til Nederland og 7 prosent til Norge. Storbritannia var et viktig mottakerland før utmeldelsen fra EU, for eksempel det viktigste landet i 2016. Nå er ikke landet lenger med på lista over de ti viktigste utvandringslandene (OECD 2024). Andre land på denne lista i perioden 2017-2020 er Norge, Østerrike, Sveits, Belgia, USA, Danmark, Sverige, Sveits og Spania.

I januar 2022 trådte en endring i den polske utlendingsloven i kraft, med sikte på å forenkle og framskynde prosedyrene for å ansette utlendinger. Kravet om å framlegge dokumenter som bekrefter bosted og inntekt er erstattet av et minimumslønnskrav som tilsvarer den lovlige minstelønnen på PLN 3.490 brutto per måned (ca. € 775, økt til PLN 3.600, dvs. ca. € 800 fra 1. juli 2023). Det er ikke lenger nødvendig med ny

arbeidstillatelse ved skifte av arbeidsgiver eller arbeidsforhold. I tillegg er det innført en «prioritert rute» for de som søker om arbeidstillatelse i virksomheter av stor betydning for den polske økonomien. Ansettelsesperioden basert på arbeidsgivererklæring er utvidet fra 6 til 24 måneder for statsborgere fra Armenia, Belarus, Georgia, Moldova og Ukraina. I 2022 kom det også forslag til en ny lov med sikte på å gjøre ansettelsesprosedyren elektronisk. Det nye systemet vil innføre et maksimalt antall arbeidstillatelser og arbeidsgivererklæringer for ansettelse av utenlandsk arbeidskraft årlig, og redusere oppholds- og arbeidstillatelsen fra tre til ett år. I desember 2022 lanserte utlendingskontoret («Office for Foreigners») en ny nettportal hvor utlendinger kan sende inn en søknad om oppholdstillatelse, fylle ut skjemaer, forberede dokumenter og finne informasjon om migrasjonsprosedyrer. Nettstedet er tilgjengelig på sju språk. Programmet «Poland. Business Harbour», som ble lansert i 2020 med sikte på å støtte gründere fra IKT-sektoren fra utvalgte land, har blitt utvidet til å omfatte borgere fra alle land (fra og med 2022). Programmet tilbyr en forenklet visumprosedyre (OECD, 2024).

Forskere fra The Centre of Migration Research i Polen har i «Mig/Ageing»-prosjektet undersøkt langvarige demografiske endringer i Polen (Fihel, Okólski, 2018). Hovedfokusset var på effektene av migrasjonen til og fra Polen, som forskerne mente var undervurdert i tidligere langsiktige befolkningsstudier (som for eksempel fra Eurostat).

Prosjektet kom med en demografisk prognose for Polen for perioden 2015-2060. Ifølge denne vil landet gjennomgå et skifte fra netto utvandring til netto innvandring i årene framover. Prognosen tilsier en signifikant økning av innvandring i perioden 2025-2029. Tilbakekomst av polske returnmigranter og utvandring av utenlandske borgere vil trolig holde seg stabilt. Store bølger av returnmigrasjon til Polen som følge av Brexit forventes ikke (Fihel, Okólski, 2018).

Eurostat sin datainnsamling viser at Polen ble et netto-innvandrerland allerede i 2018 (jf. figur 7), før krigen i Ukraina fordrev ukrainere til blant annet Polen. Selv om det er uklart hvor permanent denne innvandringen blir, styrker dette argumentet om at dette migrasjonsskiftet (fra netto utvandring til netto innvandring) kan vedvare.

Innvandringen er forventet å utsette prosessen med befolkningsnedgang og aldring i Polen. Antallet utlendinger er forventet å øke til mer enn 3,8 millioner, som vil tilsvare 10 prosent av befolkningen og 16 prosent av aldersgruppen 15-64 år i 2060 (Fihel, Okólski, 2018).

Tyskland avhengig av tredjeland

Tyskland er sammenlignet med andre EU- og OECD-land hardt rammet av en aldrende befolkning (IAB, 2022). Mellom 2013 og 2018 vokste befolkningen kun på grunn av innvandring, og dermed økte andelen utlendinger i befolkningen. Personer som har innvandret etter 1950 utgjorde i 2022 18,4 prosent av den tyske befolkningen (Statistisches Bundesamt, 2023). Mellom 2013 og 2018 innvandret tre millioner personer til landet. De største gruppene var arbeidsinnvandrere fra Sentral- og Øst-Europa og flyktninger (Bundesagentur für Arbeit, 2020). Innvandrere fra andre europeiske land utgjorde 63,8 prosent av all innvandring i 2021. 46,7 prosent av disse var fra EU land. De største

andelene kom fra Romania (14,4 prosent), Polen (7,3 prosent) og Bulgaria (5,4 prosent) (Bundesministerium des Innern und für Heimat, 2023).

For å holde arbeidsstyrken konstant i årene fram til 2060 trenger Tyskland en netto innvandring på 400.000 personer i året, noe som tilsvarer en bruttoinnvandring på 1,5-1,6 millioner personer når man tar hensyn utvandring (IAB, 2022). Innvandring fra andre EU-land vil sannsynligvis synke i årene framover fordi potensialet blant de yngre befolkningsgruppene allerede stort sett er oppbrukt. Man vil derfor i stor grad være avhengig av arbeidsinnvandring fra tredjeland, som per i dag er veldig lav. Regjeringen har gjort flere tiltak for å gjøre innvandring enklere for denne gruppen. Godkjenning av utdanning er en av utfordringene (IAB, 2022).

Vestbalkanregelen

Vestbalkanregelen er et tiltak som gjør det mulig for borgere fra Albania, Bosnia og Herzegovina, Kosovo, Montenegro, Nord-Makedonia og Serbia å jobbe i Tyskland etter godkjenning fra arbeidsmarkedsmyndighetene (Bundesagentur für Arbeit). I motsetning til andre tredjelandsborgere er det ikke krav om å få godkjent kvalifikasjoner. Kvoten av disse personene er 25.000 hvert år og arbeidskraften er høyt etterspurt blant annet i byggebransjen. Yrkesdeltakelsen i denne gruppen er høy, og det er få som mottar velferdsytelser fra staten sammenlignet med andre innvandreregrupper. (IAB, 2022).

Danmark trenger kompetent arbeidskraft

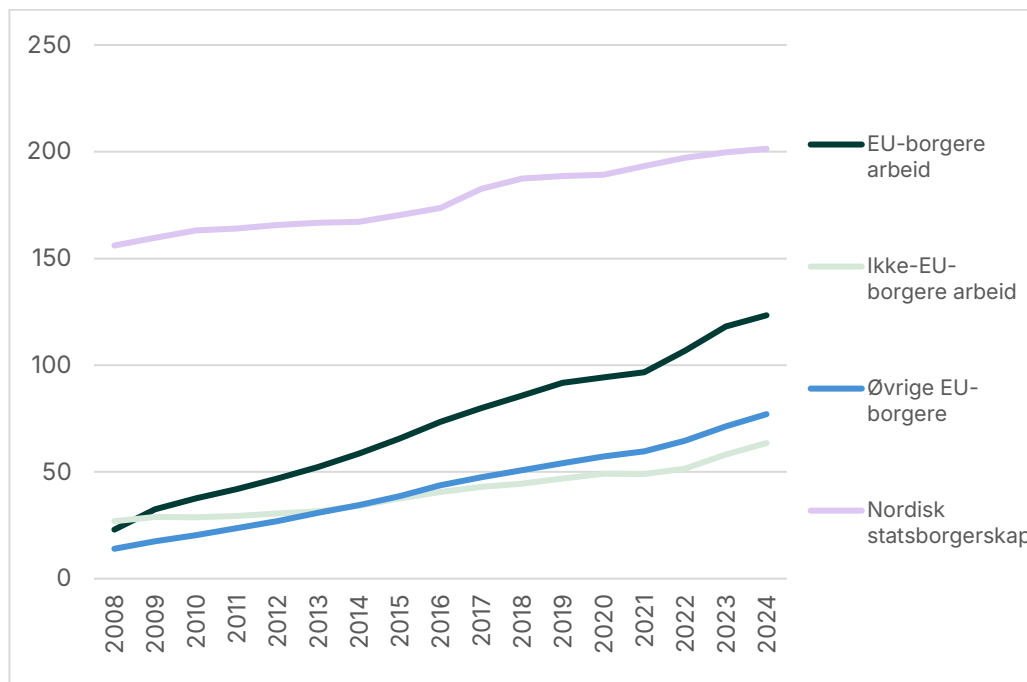
I likhet med Norge, har Danmark utfordringer knyttet til lave fødselstall og en aldrende befolkning. I Danmarks Statistikk's befolkningsframskriving er det forventet at befolkningen vil vokse fram mot 2070, først og fremst som følge av innvandring og økt levealder (Danmarks Statistikk, 2024). Det er et stort behov for kompetent arbeidskraft, særlig innenfor helse og IT, samt ingeniører (Wind, 2015). Dette er ikke ulikt situasjonsbildet i Norge.

Innvandringen til Danmark har vært stabilt økende siden 1980-tallet og innvandrere utgjør i dag 12,2 prosent av befolkningen (Danmarks Statistikk, 2024). Danmark fører statistikk over antall innvandrere etter oppholdsgrunnlag og vi kan da skille mellom fire relevante kategorier: arbeidstakere fra EU-land og tredjeland, øvrige EU-borgere og nordiske borgere.

I figur 11 viser vi utviklingen i antall innvandrere innenfor hver av disse fire kategoriene. Den klart største gruppen i 2024 er nordiske statsborgere, etterfulgt av EU-borgere som skal jobbe. Vi ser at den raskest voksende gruppen er den sistnevnte, som utgjør om lag 123 000 personer i 2024.

Danmark og Norge står overfor noen lignende utfordringer når det gjelder nåværende og framtidens behov for kvalifisert arbeidskraft. Samtidig rekrutterer de to landene arbeidskraft fra de samme områdene – EU og andre nordiske land. Fordi språk, kultur og velferdsordninger er nokså sammenlignbare i de to landene, vil lønnsforskjeller og valutakurs kunne bli desto viktigere for potensielle arbeidsmigranter som vurderer og sammenligner Norge og Danmarks arbeidsmarked.

Figur 11. Antall innvandrere etter oppholdsgrunnlag. Personer i 1000.

Sverige – et innvandringsland

1. januar 2019, hadde Norden omtrent 3,6 millioner innvandrere (Østby & Gulbrandsen, 2022). Av det totale innbyggertallet på 27,2 millioner, utgjorde innvandrere omtrent 13,3 prosent. Av de nordiske landene hadde Sverige det høyeste antallet innvandringer. Disse utgjorde til sammen 51 prosent av innvandrerne i Norden. Den svenske befolkningen utgjorde imidlertid også 38 prosent av Nordens befolkning.

Også tilbake i 2013, rapporterte Statistisk Sentralbyrå at Sverige helt klart hadde flest innvandrere av de skandinaviske landene, både i absolutte tall og i forhold til folketallet (Statistisk Sentralbyrå, 2013). Samtidig har Norge relativt sett hatt langt større arbeidsinnvandring fra EU enn både Sverige og Danmark, og Sverige har i utgangspunktet skilt seg ut med en mer liberal flyktningpolitikk enn sine skandinaviske naboland. Statistiskmyndigheten (2024) skriver at Sverige har vært et innvandringsland siden 1930-tallet, og at innvandringen først og fremst besto av arbeidsinnvandring i perioden etter andre verdenskrig og frem til midten av 1970-tallet. I senere år har krig og konflikt hatt en større påvirkning på innvandringen til Sverige, som var på sitt aller høyeste i 2016, da 163 000 personer innvandret til landet.

Blant innvandrere til Sverige fra land innad i Norden og i EU, var Tyskland, Polen, Finland, Danmark, Romania og Norge de mest sentrale landene i 2021 (Statistiska centralbyråen, 2022). Disse landene sto for 55 prosent av den totale innvandringen av personer født i Norden eller EU i 2021. Innvandringen til Sverige fra Norden og EU minket i pandemiåret 2020, men var til en viss grad tilbake til samme nivå som før pandemien. Her er det imidlertid stor variasjon fra land til land.

Personer fra land utenfor Norden og EU, må søke om oppholdstillatelse for å kunne bosette seg i Sverige (Statistiska centralbyråen, 2022). Tredjelandsborgere i Sverige deles inn i fire kategorier: (1) personer med behov for beskyttelse og deres pårørende, (2)

arbeid og arbeideres pårørende, (3) studier, og (4) øvrige pårørende samt borgere med fast opphold i et annet EU-land. Mellom 2016 og 2019 så man en nedgang i innvandring blant personer fra tredjeland som søkte beskyttelse i Sverige, og en økning i antall arbeidsinnvandrere. Tross økningen i arbeidsinnvandring, forble den vanligste gruppen «øvrige pårørend, samt borgere med fast opphold i et annet EU-land». Som med innvandringen fra Norden og EU, minket innvandringen for alle de fire kategoriene i 2020 sammenlignet med året før. Likevel økte den totale innvandringen av personer fra tredjeland i 2021, i stor grad på grunn av økt arbeidsinnvandring.

Blant arbeidsinnvandrere fra tredjeland, var India, Tyrkia, Brasil, Iran, Kina, USA, og Ukraina de mest sentrale avsenderlandene i 2021 (Statistiska Centralbyrån, 2022). Disse syv landene sto for halvparten av den totale arbeidsinnvandringen fra tredjeland dette året.

Våren 2024, kom en ny statlig offentlig utredning fra det svenske Justitiedepartementet, om nye regler for arbeidsinnvandring til Sverige (SOU 2024: 15). Utvalgets oppdrag var delvis å skjerpe vilkårene for arbeidsinnvandring til landet, og delvis å fremme innvandring av høyt kvalifisert arbeidskraft. Utredningen foreslår blant annet å innføre lønnskrav til tredjelandsborgere for å få innvilget arbeidstillatelse. Forslaget er at lønnen skal være minimum lik svensk medianlønn. I dag er kravet på 80 prosent av medianlønnen (Migrationsverket, u.å.) Utvalget foreslår videre at for å unngå risikoen for kompetansemangel i Sverige, skal dette lønnskrevet ikke gjelde yrker der det anses å være behov som ikke dekkes av arbeidskraft i Sverige (SOU 2024: 15). For unntatte yrker skal arbeidsinnvandrers lønn heller minst tilsvare den laveste månedslønnen som følger av svenske tariffavtaler eller praksis innen yrket eller bransjen.

6 Konsekvenser av Brexit

På tidspunktet for folkeavstemningen om Storbritannia skulle forlate EU i 2016, var 5,5 prosent av befolkningen innvandrere fra andre EU-land. Storbritannia forlot EU i januar 2020, og fra 1. januar 2021 opphørte adgangen til å jobbe i landet uten arbeidstillatelse. De som allerede bodde og arbeidet i Storbritannia, og deres familier, var ikke omfattet av de nye reglene. Disse måtte søke om «EU settlement scheme» (EUSS). I juni 2023 var det anslått at 6,1 millioner mennesker hadde søkt om EUSS, men ikke alle disse bodde i Storbritannia. Forskning viser at det store flertallet av EU-migranter som allerede var i landet ble værende etter Brexit (Cuibus, 2023). I tredje kvartal av 2023 ble det anslått at 2,5 millioner EU-borgere jobbet i Storbritannia (Sturge, 2024). Rundt 1 million er fra de «gamle» EU-landene (EU14), rundt 900 000 er fra EU-landene i Sentral- og Øst-Europa som ble medlem i 2004, og rundt 500 000 er fra Romania og Bulgaria (som kom med i EU i 2007). Topp-landene blant EU-fødte som er bosatt i Storbritannia er Polen (21 prosent), Romania (14 prosent), Irland (10 prosent), Tyskland (7 prosent), Italia (7 prosent) og Litauen (5 prosent) (Cuibus, 2023).

Nettoinnvandringen av EU-borgere har vært negativ siden koronapandemien brøt ut i 2020, og fortsatte å falle i 2021 og 2022. Dette er en totalt annerledes situasjon sammenlignet med de siste to tiårene, som var preget av positiv nettoinnvandring fra EU. Mellom 1995 og 2015 triplet antallet EU-migranter seg fra 0,9 millioner til 3,3 millioner. Nettoinnvandringen nådde sitt høydepunkt i 2016, da ca. 200 000 EU-migranter kom til landet (Di Iasio, Wahba, 2023). Utvandringen fra Polen til Storbritannia etter 2004 er en av de største migrasjonsbølgene i polsk historie. Mellom mai 2004 og mars 2007 ble det registrert 391.640 polakker av «Workers Registration Scheme» av Home Office. De fleste av disse var unge personer, 83 prosent var mellom 18 og 34 år og 61,4 prosent var menn. På slutten av 2005 hadde polakker blitt den tredje største gruppen i Storbritannia. Før EU-utvidelsen i 2004 var de på 20. plass.

Resultatet av folkeavstemningen om Brexit i 2016 førte til usikkerhet og nedgang i innvandringen fra EU-landene, samt en fordobling av utvandringen, selv om lovverket *ikke* var endret på det tidspunktet. Det var innvandrere fra de nyeste EU-landene som i størst grad forlot landet. Mellom 2016 og 2019 var det en nedgang i innvandringen fra EU land på 27 prosent. Den største nedgangen var i serveringsbransjen (35 prosent reduksjon) og lavest i byggebransjen (12 prosent) (Di Iasio, Wahba, 2023). Situasjonen ble illustrert i en undersøkelse som ble gjennomført i 2020 med 740 returmigranter fra Polen og Litauen. Der kom det fram at Brexit forårsaket eller oppmuntret til returmigrasjon til hjemlandet hos mange. Effekten var sterkere hos litauerne enn hos de polske arbeidsinnvanderne (Grabowska, Ryan, 2024).

Forskere ved Centre of Migration Research i Warszawa gjennomførte 30 dybdeintervjuer i 2020 og 2021 for å finne ut hvordan Brexit påvirket polske migranter (Bedyński mfl., 2023). Deltakerne i undersøkelsen hadde kommet til Storbritannia etter EU-utvidelsen i 2004, og to av dem kort tid etter folkeavstemningen om Brexit i 2016. Flertallet av informantene var høyt utdannede. Årsakene til utvandringen varierte mellom økonomi,

ønske om å gjøre nye erfaringer og å forbedre språkferdigheter. De fleste hadde brukt nettverkene sine og fått jobb gjennom polakker de kjente som allerede bodde i landet.

Flertallet av de intervjuede forberedte retur til Polen, og to hadde allerede reist tilbake. Men ingen av dem anga at Brexit var årsaken til returen. De synlige effektene av Brexit, som tilgjengelighet av produkter, køer på bensinstasjoner, obligatoriske passkontroller etc., hadde ingen betydning. Det som var relevant var den politiske kampanjen rundt folkeavstemningen i 2016, da migrantene møtte en bølge av fremmedfrykt. De fleste var overrasket, siden de ikke hadde opplevd dette før. Usikkerheten spilte også inn, både for innvandrerne og briter. Ingen visste hva som ville bli konsekvensene av Brexit. En polsk informant fortalte at hun var i en prosess med å bytte jobb i perioden rundt folkeavstemningen. Hun hadde tidligere gjort dette flere ganger uten problemer. Nå var det annerledes fordi ingen visste hvordan reglene for arbeidsinnvandrerne ville bli.

De nye reglene gjorde sirkulær migrasjon mellom Polen og Storbritannia umulig sammenlignet med før Brexit. Personer som hadde «pre-settled status» (personer som hadde bodd i Storbritannia i mindre enn fem år) fikk kun lov til å tilbringe opptil 6 måneder utenfor Storbritannia i løpet av to år. Dette gjorde det umulig å dra tilbake til Polen og etter noen år, returnere til landet. Brexit ser dermed ut til å ha påvirket polske migranter primært psykologisk med hensyn til opplevelser av diskriminering etc. (Bedyński, mfl. 2023).

Innvandringen fra tredjeland, hadde bare en svak økning før 2019 (Cuibus, 2023), men gjorde et kraftig hopp etter Brexit (Sturge, 2024). Nedgangen av innvandringen fra EU-landene ble dermed kompensert av en sterk økning av innvandring fra tredjeland (utenfor EU/EØS). I 2021 hadde Storbritannia den største tilstrømningen av utenlandske borgere (ca. 783.000) og den største nettoinnvandringen (434.000) av alle europeiske land. Ifølge tall fra Office for National Statistics var 82 prosent av innvandrerne i juni 2023 fra land utenfor EU/EØS.

I tillegg utgjorde EU-borgere i første halvparten av 2021 et flertall (53 prosent) av de som blir nektet innreise til Storbritannia. Selv om EU-borgere ikke trenger visum for å besøke Storbritannia har grensepolitiet tillatelse til å nekte personer adgang hvis de mistenker at de bryter immigrasjonsloven, som for eksempel å jobbe uten tillatelse. Den største gruppen som ble nektet adgang i de første seks månedene i 2021 var borgere fra Bulgaria og Romania (Cuibus, 2023).

7 Mottak og sysselsetting av ukrainske flyktninger

Flyktningstrømmen som følge av krigen i Ukraina er den største i Europa siden andre verdenskrig (Østby, 2024). Først var det Ukrainas naboland som fikk flest flyktninger, men etter hvert er hele Europa blitt berørt. I dette kapitlet gir vi et kort overblikk over mottak og sysselsetting av ukrainske flyktninger i Norge, Sverige, Danmark og Tyskland.

Ved inngangen til 2023 var det færre som hadde kommet til Norge enn til de andre deler av Norden, men etter sommeren hadde antallet økt mye. I oktober 2023 meldte UDI at det i alt var kommet mer enn 63 000 ukrainske flyktninger til landet, og i februar 2024 var antallet over 72 000. Innvandringstallet fra Ukraina er den største økningen i antall bosatte innvandrere fra ett enkelt land i løpet av ett år noensinne i Norge.⁵

Regjeringen igangsatte i desember 2023 flere tiltak for å redusere ankomstene til Norge til et nivå mer likt ankomstnivåene i våre naboland. Det ble blant annet strammet inn på anledningen til å reise frem og tilbake mellom Ukraina og Norge. I tillegg informeres det aktivt om at det er krav om en viss lengde på botid i Norge for å få tilgang til en rekke ytelser fra folketrygden.

I februar 2024 kom forslag om nye innstramminger, blant annet på grunn av manglende kapasitet til å bosette flyktninger i kommunene. Høye ankomster over tid setter mottakssystemet, bosettingen og tjenestetilbudet under press (Arbeids- og inkluderingsdepartementet 2024). Disse forslagene går blant annet ut på å redusere introduksjonsstønden for ektefeller og samboere uten barn og krav om forutgående medlemskap i folketrygden for å få utbetalt engangsstønad ved fødsel. De skal behandles i Stortinget i juni 2024. I tillegg vil regjeringen avvikle ordningen med kjæledyr i mottak for nye søkere (ibid.).

I en spørreundersøkelse som NIBR gjennomførte blant ukrainere høsten 2023, svarer nær halvparten at de valgte Norge blant annet på grunn av rettighetene flyktninger har og at Norge framstod som et bedre valg sammenlignet med andre land (Hernes et al. 2023).

I forbindelse med krigsutbruddet ga EU flyktninger fra Ukraina midlertidig kollektiv beskyttelse, noe også Norge valgte å følge. Ifølge norske myndigheter innebærer ordningen, som ble innført 11. mars 2022, at de som omfattes får oppholdstillatelse i ett år etter en forenklet prosedyre og uten en individuell vurdering av beskyttelsesbehovet. I februar i år ble det klart at ukrainere som har hatt midlertidig kollektiv beskyttelse i to år,

⁵ <https://www.ssb.no/befolkning/innvandrere/statistikk/innvandrere-og-norskfodte-med-innvandrerforeldre/artikler/krig-ga-innvandringsvekst>

kan få fortsatt opphold i ytterligere ett år (regjeringen 2024).⁶ Ordningen ga mulighet til å finne seg et sted å bo på egenhånd og tilgang til arbeidsmarkedet.

Ifølge OECD har bestemmelsene gjort det mulig for ukrainske flyktninger å komme i arbeid på et mye tidligere stadium enn andre flyktninggrupper (OECD 2023 b). OECD viser også til at ukrainernes gjennomgående høye kvalifikasjoner og nettverk i mottakerlandene har gjort det lettere for mange ukrainske flyktninger å gå rett ut i arbeid (ibid.).

Det er store forskjeller i graden av sysselsetting av ukrainske flyktninger i europeiske land. Det er foreløpig ingen sammenlignende statistikk fra Eurostat på sysselsettingen av ukrainske flyktninger, og tall fra nasjonale kilder er, for det første av varierende kvalitet og, for det andre, en blanding av representative undersøkelser og estimater, noe som gjør det vanskelig å sammenlikne.

Enkelte land, som for eksempel Tyskland og Norge, har lagt opp til en langsiktig strategi, med mål om kvalifisering for det formelle arbeidsmarkedet. I slike tilfeller er det lavere forventninger om at flyktningene skal være i jobb etter kort tid. Fra Tysklands side understrekes det derfor at det legges liten vekt på sammenligninger med andre land. Ukrainernes deltakelse i arbeidsmarkedet i Tyskland betegnes likevel som en suksess så langt fordi flyktninger fra andre land bruker lengre tid på å komme i arbeid.

Ankomsttallene spiller også en rolle for hvilken ambisjon man har med å få ukrainske flyktninger ut i arbeid. Etter 2022 mottok for eksempel Polen det absolutt høyeste antallet personer fra Ukraina. Norge har hatt høyere ankomsttall sommeren og høsten 2023 enn de fleste andre europeiske land.

Generelt er det slik at land med høy andel ukrainere i arbeid har enkle og effektive regler (Thränhard, 2023). Polen vedtok for eksempel en ny lov bare dager etter at krigen brøt ut, som ga direkte arbeidstillatelse til registrerte ukrainske flyktninger. En annen undersøkelse viser at også byråkrati spiller en rolle for hvor lett eller vanskelig det er å få ukrainere ut i arbeid (Razumkov, 2022).

Norge

I april 2023 viste en rapport fra en arbeidsgruppe om tiltak for økt arbeidsmarkedsintegrering blant fordrevne fra Ukraina at kun 7 prosent var sysselsatt i Norge (Arbeids- og inkluderingsdepartementet, 2023 b). Ifølge SSB hadde andelen ukrainere som kom til Norge etter invasjonen, og som var i jobb, økt til 17–19 prosent i august 2023, og 19,2 prosent i mars 2024. Dette tilsvarte 7 360 personer og omfattet ikke selvstendig næringsdrivende. Dette henger sammen med at det har kommet mange på kort tid, samt at mange deltar i introduksjonsprogrammet for nyankomne flyktninger. Omtrent 60 prosent av de ukrainske flyktningene som er i jobb, er kvinner, og de fleste er unge (ibid.). Tallene fra SSB viser videre at overnatting og servering er den viktigste bransjen for sysselsatte ukrainere. Så følger en rekke jevnstore bransjer som helse- og sosialtjenester,

⁶ <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/fordrevne-fra-ukraina-far-forlenget-oppholdstillatelsen-i-norge-med-ytterligere-ett-ar/id3025954/>

forretningsmessig tjenesteyting (i hovedsak utleie av arbeidskraft), industri og varehandel.

Der andre flyktninger har plikt til å delta i introduksjonsprogrammet, fikk ukrainerne rett, men ikke plikt til å delta. Unntakene for flyktninger fra Ukraina er regulert i «midlertidig lov» – et eget kapittel (6A) i integreringsloven. I februar 2024 trådte flere nye regler i kraft, som blant annet mer konkrete krav til at introduksjonsprogrammet skulle bli mer arbeidsrettet. En målsetting var at flere skulle komme i arbeid og bli økonomisk selvstendige.

Flyktninger fra Ukraina kan delta på noe som kalles «Fleksibelt hurtigspor», som er spesielt rettet mot deltakere med kompetanse som er etterspurt i det norske arbeidsmarkedet. Meningen er å bruke arbeidslivet som arena for kvalifiserende tiltak og/eller språkopplæring. En sentral anbefaling er at deltakernes utdanning og kompetanse skal settes sammen med rett arbeidsplass (ibid.). Ukrainere som søker beskyttelse i Norge, får sosialstønad som i snitt ligger på 50 900 kroner i året ved ankomst til Norge. I tillegg ga introduksjonsprogrammet i 2022 en introduksjonsstønad på 18 580 kroner per måned.

I en undersøkelse blant ukrainske flyktninger i Norge oppga 59 prosent at de har fullført høyere utdanning, 16 prosent har påbegynt høyere utdanning, og omtrent 15 prosent har yrkesfaglig eller teknisk utdanning. Kun 2 prosent av respondentene oppgir å ha kun grunnskoleutdanning (Hernes et al. 2023).⁷

Sverige

Mens Norge (og de fleste andre nord-europeiske land) gir ukrainske flyktninger rettigheter tilsvarende andre flyktninggrupper, får de ukrainske flyktningene i Sverige rettigheter tilsvarende asylsøkere som ikke har fått vedtak om beskyttelse. Dette kan ha resultert i lavere ankomsttall enn man ellers ville ha sett. Ifølge Tyldum et al. 2023 har fravær av tilgang til språkkurs og andre integreringstiltak redusert de kortsiktige kostnadene ved tilstrømningen av ukrainere. Svenske kommuner har imidlertid siden sommeren 2023 hatt mulighet til å tilby «svensk for innvandrere» til personer med midlertidig kollektiv beskyttelse, i tillegg til tilbud om språkkurs innenfor voksenopplæringen.

Utgangspunktet for den svenske tilnærmingen var at flyktningene skulle klare seg selv, og dette førte til at mange ukrainere raskt kom seg i arbeid. Hvis man ikke kunne forsørge seg selv, var den offentlige støtten på 61 svenske kroner per dag i 2022 (om lag 5,4 prosent av median månedlig inntekt i Sverige) (Tyldum et al. 2023). De fleste har fått jobb i renhold, hotell og restaurant og bygg (IOM 2023). Mange jobber deltid, har dårlig betaling, og har problemer med å klare seg (Tyldum et al. 2023).

I en undersøkelse blant ukrainske flyktninger i Sverige (IOM 2023) svarer 56 prosent at de er i jobb.⁸ Mange er høyt utdannet og svarer at de har en jobb de er overkvalifisert for. Mer enn en fjerdedel av dette utvalget var kvinner som var alene med barn. Dette kan være en hindring for å gå ut i jobb, fordi de da må finne en jobb som kan

⁷ Lengden på obligatorisk skolegang er 11 år i Ukraina, sammenliknet med 13 år i Norge (Hernes et al. 2023).

⁸ <https://dtm.iom.int/reports/sweden-ukrainians-and-third-country-nationals-under-temporary-protection-needs-intentions>

kombineres med å ha eneansvar for barn. Språk er imidlertid den viktigste hindringen for å få arbeid, ifølge denne undersøkelsen.

Danmark

I august 2023 var 74 prosent av de ukrainske flyktingene omtalt som «parate for arbeidsmarkedet» i Danmark. Ser man på hele gruppen, altså ikke delt inn etter «jobbparat» eller ikke, var det 49 prosent av de mellom 16 og 66 år som var sysselsatt i august 2023. Denne inndelingen er ikke et system som finnes i Norge.

Ukrainske flyktinger i Danmark har samme rettigheter etter introduksjonsloven som andre flyktinger. De som er mellom 18 og 64 år, skal som utgangspunkt tilbys et selvforsørgelses- og hjemreiseprogram med mindre de er i arbeid. Programmets hovedmål er at flyktingen raskest mulig kommer i arbeid. Det er kommunene som har ansvaret for å legge til rette for programmet, som består av arbeidsrettede tilbud og danskopplæring (Arbeids- og inkluderingsdepartementet 2023 b).

Integrasjonsutdanning (IGU) er også et tilbud som gis til ukrainske flyktinger. Målgruppen for IGU er flyktinger i alderen 18–39 år som har hatt opphold i Danmark i mindre enn 10 år. Her inngås det en avtale direkte mellom en flykting og en bedrift som kan vare i inntil to år.

Regjeringen, partene i arbeidslivet, Kommunernes Landsforening og regionene i Danmark har opprettet et eget partnerskap («Partnerskab om ukrainere i job») for å koordinere arbeidet med å ta imot flyktinger (ibid.).

Det arbeidsrettede tilbudet i Danmark består av veiledning, kvalifisering og arbeidspraksis. Tidlig arbeidspraksis og arbeidsdeltakelse kombinert med fleksibel språkopplæring har vist seg å være vellykket. Typiske bransjer flyktingene er ansatt i, er hotell og restauranter, reisebyrå, rengjøring, landbruk, industri og handel.

Tyskland

Tyskland hadde i februar 2024 mottatt 1,2 millioner ukrainske flyktinger. 845 000 av disse er i arbeidsfør alder, og to tredjedeler er kvinner (539 000). Det finnes ikke data på andre strukturelle kjennetegn enn alder og kjønn, som for eksempel kvalifikasjoner. I januar 2024 var 172 000 i registrert arbeid. De viktigste bransjene er bygg, bygningsforvaltning, produksjon og hotell og restaurant. Kvinner med små barn har lav deltakelse i arbeidsmarkedet. Blant de som er i jobb, har bare 1 prosent samme yrket som før de flyktet, og om lag halvparten har en jobb de er overkvalifiserte for. Det er 39 prosent av flyktingene som jobber full tid, 36 prosent er på deltid og 18 prosent i såkalte minijobber. De tjener også under gjennomsnittet (Kosyakova et. al., 2023).

I mars 2024 deltok 122 000 ukrainere på integreringskurs. Disse har ikke mulighet til å delta i arbeidsmarkedet, men 70 prosent vil fullføre kurset i løpet av det neste året (Bundesagentur für Arbeit, 2024).

Ukrainske flyktinger har, som i mange andre land, fordeler sammenlignet med andre flyktinger i Tyskland. De er ikke pålagt arbeidsforbud, de må ikke gjennomgå asylprosedyre, de får høyere sosialhjelp og er integrert i støttesystemene til «Jobcenter».

Usikkerhet rundt eventuell retur til Ukraina har en negativ effekt på interessen for å lære språket, ta utdanning og skaffe seg nettverk. Flyktninger som behersker tysk på C1 eller C2 ⁹nivå har 21 prosent større sannsynlighet for å være i arbeid og har høyere lønn sammenlignet med flyktninger som ikke har fullført et språkkurs (Kosyakova et. al., 2023).

Den tyske regjeringen har med tiltaket «Job-Turbo» startet et forsøk på å få flere flyktninger fra Ukraina i arbeid og bedre integrert i samfunnet. Dette tiltaket består av tre faser: (1) orientering og grunnleggende språkferdigheter i form av integreringskurs. Kvalifiserte personer som jobber i bransjer som ikke krever det tyske språket (f.eks. IT), blir formidlet umiddelbart. (2) inngang til utdanning eller jobb gjennom kvalifisering (3) etter å ha fått erfaringer i arbeidsmarkedet, blir flyktninger (hvis mulig og relevant) videreutviklet til kvalifiserte fagarbeidere og mer stabil sysselsetting (Bundesministerium für Arbeit und Soziales, 2024).

Utdanningsnivået blant flyktningene er høyere enn det gjennomsnittlige utdanningsnivået i Ukraina. 68 prosent har fullførte grader fra høyskoler eller universiteter (Kosyakova et. al., 2023).

⁹ Ifølge det felles europeiske rammeverket for språk defineres språkkunnskap på seks nivåer. Skalaen går fra A1, A2, B1, B2, C1 og C2. Der A1 er lavest og C2 er høyest.

Referanser

- Alsos, K., Huseby, J.S. & Ødegård, A.M. (2023). Labour Inspections' strategies and tools used in enforcement of posting. *Fafopaper* 2023:12.
- Alstadsæter, A., Bratsberg, B., Markussen, S., Raaum, O. & Røed, K. (2022). The Social Gradient in Employment Loss during COVID-19. Stiftelsen Frischsenteret for samfunnsøkonomisk forskning. Rapport 1/2022.
- Arbeids- og inkluderingsdepartementet. (2023 a). Arbeidsinnvandring. <https://www.regjeringen.no/no/tema/arbeidsliv/arbeidsmarked-og-sysselsetting/innsikt/arbeidsinnvandring/id976/>
- Arbeids- og inkluderingsdepartementet. (2023 b). Hurtigarbeidende gruppe om tiltak for økt arbeidsmarkedsintegrering blant fordrevne fra Ukraina. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/hurtigarbeidende-gruppe-om-tiltak-for-okt-arbeidsmarkedsintegrering-blant-fordrevne-fra-ukraina/id2991640/?ch=1>
- Arbeids- og inkluderingsdepartementet (2024). Høring- forslag til endringer i integreringsloven, folketrygdloven og tannhelsetjenesteloven (innstramminger).
- Bedyński, B., Pecnikova, J., Stranado, P., Čada, K., Eross, A., Kovaly, K. (2023). The Impact of Brexit on Migration from the V4 Countries to the UK: Migrant Strategies. Report from Qualitative Research 2019-2023. Centre of Migration Research Working Papers 133/191. <https://depot.ceon.pl/bits-tream/handle/123456789/22742/CMR%20WP%20133%20-191.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Berge, C. & Johansen, I. (2023, 28. juni). Utenlandske pendlere tilbake på nivået før pandemien. Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/sysselsetting/artikler/utenlandske-pendlere-tilbake-pa-nivaet-for-pandemien>
- Bergsli, A. T. (2022a). Polen. Fafo Østforum. <https://www.fafooestforum.no/temasider/landrapporter/landrapport-polen>
- Bergsli, A. T. (2022b). Litauen. Fafo Østforum. <https://www.fafooestforum.no/publikasjoner/landrapporter/litauen>
- Bergsli, A. T. (2022c). Latvia. Fafo Østforum. <https://www.fafooestforum.no/publikasjoner/landrapporter/latvia>
- Bundesministerium des Innern und Heimat (2023) Migrationsbericht 2021. <https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Forschung/Migrationsberichte/migrationsbericht-2021.html>
- Bundesagentur für Arbeit (2020) Blickpunkt Arbeitsmarkt – Auswirkungen des demografischen Wandels auf den Arbeitsmarkt. Hentet fra: https://statistik.arbeitsagentur.de/DE/Statischer-Content/Statistiken/Themen-im-Fokus/Demografie/Generische-Publikationen/Bericht-Demografie.pdf;jsessionid=68C8A3A6322EA7C4072EDD4DC7D06081?__blob=publicationFile&v=6
- Bundesagentur für Arbeit (2024). Auswirkungen der Fluchtmigration aus der Ukraine auf den Arbeitsmarkt und die Grundsicherung für Arbeitsuchende. https://statistik.arbeitsagentur.de/DE/Statischer-Content/Statistiken/Themen-im-Fokus/Ukraine-Krieg/Generische-Publikationen/AM-kompakt-Auswirkungen-Fluchtmigration-Ukraine-Arbeitsmarkt.pdf?__blob=publicationFile&v=22
- Bundesministerium für Arbeit und Soziales (2024). Job-Turbo zur Arbeitsmarktintegration von Geflüchteten. <https://www.bmas.de/DE/Arbeit/Migration-und-Arbeit/Flucht-und-Aysl/Turbo-zur-Arbeitsmarktintegration-von-Gefluechteten/turbo-zur-arbeitsmarktintegration-von-gefuechteten.html>
- Bratsberg, B., H. M. Edvardsen, O. Raaum & K. Sørli (2005). "Utflytting blant innvandrere i Norge." *Søkelys på arbeidsmarkedet* 2: 181-192. Available at: https://www.frisch.uio.no/publikasjoner/pdf/Sokelys_Bratsberg.m.fl.pdf
- Brunovskis, A., Hansen, I. L. S. & Ødegård, A. M. (2024). Arbeidsinnvandreres boligforhold. Fafo-notat 2024:3.

- Cuibus, M. (2023). EU Migration to and from the UK. The Migration Observatory at the University of Oxford. <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/briefings/eu-migration-to-and-from-the-uk/>
- Czeranowska, O., Parutis, V., Trąbka, A. (2023). Between settlement, double return and re-emigration: motivations for future mobility of Polish and Lithuanian return migrants. <https://comparativemigrationstudies.springeropen.com/articles/10.1186/s40878-023-00350-3>
- Di Iasio V. and Wahba J. (2023). Navigating uncertainty: Understanding the impact of Brexit on EU migration to the UK. Centre for Population Change. https://www.cpc.ac.uk/docs/2023_PB71_Navigating_uncertainty_Understanding_the_impact_of_Brexit.pdf
- Dzamarija, M. T. & Bjørnskau, T. (2023. 22. november). Visualisering av innvandringsgrunner. Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/befolkning/innvandrere/statistikk/innvandrere-etter-innvandringsgrunn/visualisering-av-innvandringsgrunner>
- ELA (2023). Report on the cooperation, practices, possibilities and challenges between Member States – specifically in relation to the posting of third-country nationals. Final Report. ELA/2022/RS/027/ELA.306-2021/Title 3/22. European Labour Authority, February 2023.
- Europakommisjonen. (2023a). 2023 Country Report. Poland. Institutional Paper 245.
- Europakommisjonen. (2023b). 2023 Country Report. Lithuania. Institutional Paper 239.
- Europakommisjonen. (2023a). 2023 Country Report. Latvia. Institutional Paper 238.
- Eurostat (2023) Population projections in the EU hented fra: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?oldid=497115#Population_projections_by_country
- Eurostat. (2024, 10. januar). GDP per capita in PPS. <https://ec.europa.eu/eurostat/data-browser/view/tec00114/default/table?lang=en>
- Fihel, A., Janicka, A., Okólski, M. (2022) Predicting a Migration Transition in Poland and its Implications for Population Ageing. Hentet fra: http://ceemr.uw.edu.pl/sites/default/files/Fihel%20et%20al._2023.pdf
- Fihel, A., Okólski, M. (2018) Demographic change in the period of intensive international mobility – results of the Mig/Ageing research project for Poland. Hentet fra: <https://www.migracje.uw.edu.pl/publikacje/cmr-spotlight-november-2018/>
- Folkeregisterloven. (2016). Lov om folkeregistrering (LOV-2016-12-09-88). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2016-12-09-88>
- Grabowska, I., Ryan, L. (2024). Return migration and embedding: through the lens of Brexit as an unsettling event <https://link.springer.com/content/pdf/10.1186/s40878-024-00364-5.pdf>
- Hernes, V., Aasland, Aa., Deineko, O., Handå, M., Myhre, T., Liodden, T., Myrvold, T., Leirvik, M.S, & Danielsen, Å.Ø. (2023). Reception, settlement and integration of Ukrainian refugees in Norway: Experiences and perceptions of Ukrainian refugees and municipal stakeholders (2022–2023). NIBR-report 2023:11.
- Hunting, M. H., Hjort, I. & Gjefsen, H. M. (2023). Covid-19 blant gjestearbeidere i Norge. Tidsskrift for samfunnsforskning 64(4), 303-319. <https://doi.org/10.18261/tfs.64.4.1>
- IAB (2022) Research Report Gesteuerte Erwerbsmigration nach Deutschland – Institute for Employment Research. Hentet fra: <https://www.econstor.eu/handle/10419/270302>
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2023). Tildelingsbrev 2024: Utlendingsdirektoratet (UDI).
- Kirkeberg, M. I. (2021). Koronapandemien la en sterk demper på innvandringen i fjor. Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/befolkning/innvandrere/statistikk/innvandrere-etter-innvandringsgrunn/artikler/Koronapandemien-la-en-sterk-demper-p%C3%A5-innvandringen-i-fjor>
- Kornstad T., Skjerpen T. & Stambøl L.S. (2016). Utvandring blant innvandrere i Norge. Del 2: Analyser basert på microdata. Reports 2016/27. Oslo: Statistics Norway. Available at: https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/278286?_ts=15723995978. (English summary).

- Kosyakova, Y., Brücker, H., Gatskova, K., Schwanhäuser, S. (2023). Arbeitsmarktintegration ukrainischer Geflüchteter: Erwerbstätigkeit steigt ein Jahr nach dem Zuzug. <https://iab.de/publikationen/publikation/?id=13663686>
- Lahiri, I. (2023, 24. november). Which European countries have the highest and lowest salaries? Euronews. <https://www.euronews.com/business/2023/11/24/switzerland-and-iceland-highest-payers-across-the-eu-and-eea>
- Longva, P. (2001). "Out-Migration of Immigrants: Implications for Assimilation Analysis." Memorandum 4/2001, Department of Economics, University of Oslo. Available at: <https://www.sv.uio.no/econ/english/research/Memoranda/working-papers/pdf-files/2001/Memo-04-2001.pdf>
- Lund, M. (2009). "Når byggeplassene stenger - hva gjør arbeidsinnvandrerne da? Integreringskart 2009", IMDI-report 7-2009. Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. Available at: <https://www.imdi.no/contentassets/f87705274a2449aa867e881f872145ce/integreringskartet-2009>, page 62
- Meland, S. I. (2020, 31. Oktober). Pandemien har avslørt hvor avhengige vi er av arbeidsinnvandrere. Statistisk sentralbyrå. <https://www.forskning.no/arbeid-innvandring-ntnu/pandemien-har-avslort-hvor-avhengige-vi-er-av-arbeidsinnvandrere/1759887>
- Migrationsverket. (u.å.). Höjt försörjningskrav för arbetstillstånd. <https://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Aktuella-fragor/Forandringar-inom-arbetstillstandsomradet/Hojt-forsorjningskrav-for-arbetstillstand.html>
- Myklathun, K.H. & Skjøstad, O. (2024). Nav Bedriftsundersøkelse 2024: Redusert mangel på arbeidskraft. NAV-rapport 2024:1.
- Myklathun, K.H. (2022). Navs bedriftsundersøkelsen 2022 – stor mangel på arbeidskraft. Rapport 2/2022.
- Nergaard, K. & Ødegård, A. M. (2022). Organisasjonsgrad blant arbeidsinnvandrere. Fafo-notat 2022:12.
- NOU 2022: 18. (2022). Mellom mobilitet og migrasjon – Arbeidsinnvandreres integrering i norsk arbeids- og samfunnsliv. Arbeids- og inkluderingsdepartementet.
- OECD (2018) Poland. International Migration Outlook 2018. https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/international-migration-outlook-2018_migr_outlook-2018-en
- OECD (2019) Poland. International Migration Outlook 2019. https://read.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/international-migration-outlook-2019_c9a909d8-en#page1
- OECD (2020) Poland. International Migration Outlook 2020. https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/international-migration-outlook-2020_3f3503b0-en
- OECD (2021) Poland. International Migration Outlook 2021. https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/international-migration-outlook-2021_77e8b1e1-en
- OECD (2022) Poland. International Migration Outlook 2022. https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/international-migration-outlook-2022_30fe16d2-en
- OECD (2023 a) Poland. International Migration Outlook 2023. https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/international-migration-outlook-2023_d7ea11d8-en
- OECD (2023 b). What we know about the skills and early labour market outcomes of refugees from Ukraine.
- OECD (2024) Poland. International Migration Outlook 2023. <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/d7ea11d8-en/index.html?itemId=/content/component/d7ea11d8-en>
- Olsen, B. (2022, 3. oktober). Innvandrere var mest utsatt på arbeidsmarkedet under pandemien. Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/sysselsetting/artikler/innvandrere-var-mest-utsatt-pa-arbeidsmarkedet-under-pandemien>
- Ot.prp. nr. 75 (2006-2007). Om lov om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven). Arbeids- og inkluderingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-75-2006-2007-/id474152/>

- Pettersen, S. V. (2013). Utvandring fra Norge 1971-2011. Reports 30/2013. Oslo: Statistics Norway. Available at: https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/133741?_ts=140952ed0c0 (English summary).
- Razumkov (2022). Attitudes and Assessment of Ukrainian Refugees (July – August 2022). <https://razumkov.org.ua/en/articles/attitudes-and-assessments-of-ukrainian-refugees-july-august-2022>
- Regjeringen. (20.02.2024). Høring – forslag til endringer i integreringsloven og folketrygdloven og tannhelsetjenesteloven (innstramminger). <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-forslag-til-endringer-i-integreringsloven-folketrygdloven-og-tannhelsetjenesteloven/id3026211/>
- Skjerpen T., Stambøl L.S. & Tønnessen M. (2015). Utvandring blant innvandrere i Norge. Del 1: Litteraturstudie, makroanalyse og regionale mønstre. Reports 2015/17. Oslo: Statistics Norway. Available at: https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/222757?_ts=14c56989b00 (English summary).
- SOU 2024: 15. (2024). Nya regler för arbetskraftsinvandring m.m. Justitiedepartementet.
- Stambøl, L. S. (2013). "Bosettings- og flyttemønster blant innvandrere og deres norskfødte barn" Statistics Norway. Available at: https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/143636?_ts=141bb759010 (English summary).
- Stambøl, L. S. (2021). Utvandring og gjeninnvandring blant personer født i Norge. Reports 2021/12. Oslo: Statistics Norway. Available at: https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/443699?_ts=1771b0e7bb0 (English summary).
- Statistisches Bundesamt (2022) Ausländische Bevölkerung nach ausgewählten Staatsangehörigkeiten. Hentet fra: <https://www.destatis.de/DE/Themen/Gesellschaft-Umwelt/Bevoelkerung/Migration-Integration/Tabellen/auslaendische-bevoelkerung-staatsangehoerigkeit-jahre.html>
- Statistisches Bundesamt (2023) 24,3 % der Bevölkerung hatten 2022 eine Einwanderungsschicht. https://www.destatis.de/DE/Presse/Pressemitteilungen/2023/04/PD23_158_125.html
- Statistiska centralbyrån. (2022). *Invandring i coronatider*. Demografiska rapporter 2022:6.
- Statistisk Sentralbyrå. (2023, 5. juli). Innvandrere etter innvandringsgrunn. <https://www.ssb.no/befolkning/innvandrere/statistikk/innvandrere-etter-innvandringsgrunn>
- Statistisk Sentralbyrå. (2024) Uregistrert utvandring fra Norge. Kartlegging av omfanget. https://www.ssb.no/befolkning/flytting/artikler/uregistrert-utvandring-fra-norge/_attachment/in-linje/2b780628-56b2-400c-ad12-125a2b9894bc:a679064cdc81beb854dbbb730f1e0409780d1b7e/NOT2024-03.pdf
- Statistisk Sentralbyrå. (2013, 10. desember). Skandinaviske komparativ statistikk om integring. Innvandrere i Norge, Sverige og Danmark. <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/innvandrere-i-norge-sverige-og-danmark>
- Steinkellner, A. (2022, 28. juni). Hvem er arbeidsinnvandrerne fra de nyeste EU-landene? Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/befolkning/innvandrere/artikler/hvem-er-arbeidsinnvandrerne-fra-de-nyeste-eu-landene>
- Sturge, G. (2024). Migration statistics. House of Commons Library <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/SN06077/SN06077.pdf>
- Texmon, I. & H. Brunborg (2013). "Vekst og sammensetning av befolkningen ved ulike forutsetninger om innvandring." Reports 23/2013, Statistics Norway. Available at: https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/116002?_ts=13eefcbd4a8
- Thränhard, D. (2023) Mit offenen Armen – die kooperative Aufnahme von Kriegsflüchtlingen aus der Ukraine in Europa. Eine Alternative zum Asylregime? Friedrich Ebert Stiftung. <https://library.fes.de/pdf-files/a-p-b/20088.pdf>
- Tyldum, G., Kjeøy, I. & Lillevik, R. (2023). Different policies, different outcomes. The reception of Ukrainian refugees in Sweden and Norway. Fafo. <https://www.fafo.no/images/pub/2023/967-second-edition.pdf>

- Tyldum, G., Lysvik, R.R., Kavli, H.C. & Dapi, B. (2024), Kort programtid i introduksjonsprogrammet. Erfaringer fra en implementeringsfase med midlertidige tillatelser og midlertidig lov og stor variasjon i ankomsttall. Fafo-rapport 2024:14.
- Tysse, T. I. & N. Keilman (1998). "Utvandring blant innvandrere, 1975-1995." Reports 98/15, Statistics Norway. Available at: https://www.ssb.no/a/histstat/rapp/rapp_199815.pdf (English summary).
- Tønnessen, M. Skjerpen, T. Syse, A. (2023) Emigration in the Norwegian context 2000-2020 – documentation and background information. NIBR
- UDI. (2022, 1. november). 2022-31-10-AID Endring av kvoten for faglærtillatelser. UDI regelverk. <https://www.udiregelverk.no/rettskilder/departementenes-rundskriv-og-instrukser/2022-31-10-aid/>
- White, A., Grabowska, I., Kacymarczyk, P., Slany, K. (2018) The impact of migration from and to Poland since EU accession. Hentet fra: https://www.jstor.org/stable/pdf/j.ctv550d7m.6.pdf?refreqid=fastly-default%3A0df5e320efaa1c2e1f701f4fa84ed705&ab_segments=&origin=&initiator=&acceptTC=1
- Wind M, Adamo S. Is Green Better than Blue? The Danish JHA Opt-out and the Unilateral Attempt to Attract Highly Skilled Labour. European journal of migration and law. 2015;17(4):329-60.
- Ødegård, A. M., Andersen, R. K., Dapi, B. & Aagestad, C. (2022). Arbeidsinnvandring fra tredjeland. Fafo-rapport 2022:17.
- Østby, L. (2017, 18. september). Arbeidsinnvandrere – fra hovedstadsfenomen til vanlig syn i hele landet. Statistisk Sentralbyrå. <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/arbeidsinnvandrere-fra-hovedstadsfenomen-til-vanlig-syn-i-hele-landet>
- Østby, L. (2024, 18. januar). Innvandrere i Norge 2023: Europeiske sammenlikninger. Statistisk Sentralbyrå. <https://www.ssb.no/befolkning/innvandrere/artikler/innvandrere-i-norge-2023-europeiske-sammenlikninger>
- Østby, L. & Gulbrandsen, F. B. (2022). Innvandring og innvandrere i Norden, 2016-2020. Statistisk Sentralbyrå 2022/11.

Fafo

Institutt for arbeidslivs- og velferdsforskning

Borggata 2B, Oslo

Postboks 2947 Tøyen, 0608 Oslo

Sentralbord: 22 08 85 00

E-post: fafo@fafo.no

fafo.no

